

کتاب‌آبی

گزارش‌های محرمانه
وزارت امور خارجه انگلیس
درباره انقلاب مشروطه ایران

جلد ششم

از تاریخ ۲ اکتبر ۱۹۱۱ تا ۱۱ دسامبر ۱۹۱۱

بکوشش احمد بشیری

کتاب آبی

گزارشهای محرمانه وزارت امور خارجه انگلیس
درباره انقلاب مشروطه ایران

به کوشش و ویراستاری
احمد بشیری

www.adabestanekave.com

جلد ششم

از ۲ اکتبر ۱۹۱۱ تا ۱۱ دسامبر ۱۹۱۱
(۹ مهر ۱۲۹۰ تا ۱۸ آذر ۱۲۹۰ خورشیدی؛
۸ شوال ۱۳۲۹ تا ۱۹ ذیحجه ۱۳۲۹ قمری)

نشر نو
تهران، ۱۳۶۵

چاپ اول: ۱۳۶۵
تعداد: ۲۰۰۰ نسخه
حق چاپ محفوظ است

www.adabestanekave.com

چاپ: چاپخانه کتیبه

درخواست از خوانندگان کتاب

در این کتاب گزارش رویدادهای گوناگون یکی از پرآشوبترین و آموزندهترین دورانهای تاریخ میهن ما یعنی چگونگی پا گرفتن و پیروز شدن جنبش مشروطهخواهی در ایران را می‌خوانید.

چنانکه در پیش‌گفتار نیز یادآور شده‌ایم گردآورندگان مطالب کتاب، به‌دلایل و انگیزه‌های ویژه خودشان بسیاری از حوادث را چنان به‌کوتاهی و اختصار برگزار کرده‌اند که جز با موشکافی و کاوش بسیار نمی‌توان از آنها سر درآورد و بدتر از این، در بیشتر جاها از آفرینندگان و قهرمانان ماجراها به‌درستی نام نبرده و یا سر بسته و رمزگونه از آنها یاد کرده‌اند که بهر روی خواننده را بیشتر گیج و درمانده و دریافت مطلب را برایش بسی دشوار می‌کند.

ما برآنیم که در پایان کار چاپ کتاب، پیرامون اینگونه مطالب و رخدادها بررسی تازه‌ئی کنیم و تا جائیکه بشود گوشه و کنار آنها را روشن گردانیده، نارسائی‌ها را از میان برداشته و مردان و زنان ناشناس مانده در کتاب را به‌خوانندگان بشناسانیم.

برای کامیابی در کاری که قصد انجامش را داریم به‌کمک و یاری خوانندگان آگاه و بیداردل کتاب به‌فراوانی نیازمندیم و آنها می‌توانند با روشنگریها و توضیحات تازه، خودشان درباره مطالب کتاب و یا بدست دادن عکسها، نوشته‌ها و مدارک دیگری در این زمینه به پیشبرد کار ما یاری دهند.

مطالب، عکسها و مدارکی که خوانندگان برای ما بفرستند اگر بخواهند بنام‌خودشان در کتاب توضیحات چاپ خواهد شد و اگر مایل به‌پس گرفتن مدارک خود باشند ما، پس از رفع نیاز هر آنچه را که از آنها گرفته‌ایم بخودشان پس خواهیم داد.

باز هم یادآور می‌شویم که کار روشنگرانه‌ئی که در پیش داریم جز با کمک اندیشمندان و آگاهان این دیار بویژه آنان که خود در حوادث دوران مشروطه زیسته و یا در آنها از نزدیک یا دور دستی داشته‌اند انجام‌پذیر نخواهد بود. بزرگواری کنید و هرچه از حوادث و قهرمانان مشروطه می‌دانید در دسترس ما بگذارید باشد که این گوشه شگرف تاریخ ما با همت و همیاری خودتان روشن شود.

لطفاً چنانچه مایل به همکاری با ما بودید نامه‌ها و مطالب خودتان را به صندوق پستی شماره ۱۱۳۶۵-۳۱۴ تهران بنام احمد بشیری بفرستید و یا با تلفن شماره ۹۸۰۸۱۴ آنچه را می‌خواهید با ما در میان بگذارید.

با سپاس فراوان از توجهی که به درخواست ما و روشنتر گردانیدن تاریخ این مرز و بوم خواهید فرمود و در انتظار مهرورزی‌های شما.

www.adabestanekave.com

کوشش خود را در کار چاپ این دوره کتاب به
همه مردان و زنان آزاده و جانبازی که انقلاب مشروطه ایران
را پدید آوردند

همه روانهای پاک که در راه بزرگداشت ایران کوشیدند و جان باختند
شادروانان حاجی علیقلی خان سردار اسعد و همکاران او که
پیشگامان ما در این راه بودند

نیاز می‌کنم .

احمد بشیری

www.adabestanekave.com

مقدمه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ارباب بصیرت و اطلاع می‌دانند که تاریخ‌نویسی نه همین بیان حوادث و وقایع جاریه یومیه است که هر کوتاه‌نظری می‌تواند با نظر سطحی ادراک کرده مشاهدات و مسموعات خود را ثبت او راق نماید بلکه فن تاریخ که به اتفاق دانشمندان از فنون مشکله و معظمه شمرده می‌شود مقامش بالاتر و شأنش اجل و ارفع است که به این آسانی با نظر قاصر هر بیننده‌ای ادراک شود.

تاریخ صحیح که در بین علوم و فنون دارای رتبه عالی است عبارت است از بیان علل و اسباب حقیقی حوادث و حل رموز و کشف دقایق و اسراری که از انظار عامه مستور و پی‌بردن به آن حقایق مکنونه موقوف است به شرایط بسیار و اسباب بی‌شمار که هرکس را میسر نمی‌شود.

کله فیلسوفی، احاطه تامه به جهات حوادث، ذوق سرشار، دقت کافی، دانستن فلسفه اجتماع، تهیه وسائل اطلاع، بصیرت بر احوال خصوصی و عمومی ملل و نحل، و بسی دیگر از اسباب و شروط لازم است تا شخص بتواند از عمده نوشتن تاریخ بر آمده و سلسله واقعات را به علل و اسباب حقیقی خود ارتباط داده ریشه و اصول حوادث را ثبت نماید، و هر کس بخواهد بدون تدارک اسباب فوق در مقام شروع به چنین مهمی خطیر برآید بی‌شبهه دچار خطیئات و مرتکب جنایات بی‌حساب شده اغلاط را بجای حقایق درج کرده تا ابد روح حقیقت را متأثر و متالم ساخته و خوانندگان

را به ضلالت افکنده است.

تاریخ انقلاب اخیر وطن عزیز ما (ایران) یکی از حوادث بزرگ دنیا است که نظیرش در خود ایران تاکنون معدوم و در سایر نقاط عالم معدود و از رقم آحاد به عشرات تجاوز نمی‌کند، کدام حادثه بزرگتر از این انقلاب سیاسی است که علاوه بر تغییرات عمده در سیاست مملکت و شکل حکومت در افکار و عقول عموم اهالی و وضع معیشت و آداب نیز تأثیرات کلی کرده، بدین‌هی است که تاریخ این انقلاب و اطلاع از اسباب و علل آن و واقعات چندین‌ساله در نزد هر کس مطلوب و نه‌تنها در داخله ایران بلکه در سایر ممالک نیز جالب و مرغوب است.

از این‌رو جمعی دانشمندان ادیب در صدد ضبط و ثبت و طبع و نشر حوادث انقلاب مزبور برآمده و به چندین زبان از السنه شرقی و غربی تألیف و طبع نموده، لکن به اندک تأمل نقص و قصور آن تألیفات واضح می‌شود، چه صاحبان آنها دستیابی به مدارک اصلی و ریشه حوادث نداشته و هرچه از دیگران شنیده یا از دور و نزدیک تماشا کرده و دیده‌اند ثبت اوراق نموده لذا انسان از مطالعه این نوع تواریخ فلسفه تاریخ را نشناخته و در واقعات نیز اغلب گرفتار اشتباه و خطا خواهد شد.

بعد از این مقدمه مختصر می‌توان بخوبی اهمیت و اعتبار این کتاب را (یعنی کتاب آبی راجع به ایران) شناخته و از مقام و حیثیت آن واقف گردید و لزوم ترجمه و طبع آن را برای ایرانیان تصدیق نمود.

این کتاب دارای تمام مدارک واقعات ایران بوده و مطالعه‌کنندگان آن بخوبی می‌توانند راه به حقایق برده سیر مسائل تاریخی را از بدو تا ختم ادراک نمایند. تلگرافات یومیه که از وزیرمختار انگلیس مقیم طهران و سایر نمایندگان آن دولت به مرکز وزارت خارجه انگلیس مخابره شده و به تاریخ روزانه در این کتاب مرتب است برای فهم نکات دقیقه بهترین وسیله است و این مزیت در هیچ تاریخی نیست، بعلاوه هرچه در آن نوشته شده عین حقیقت است و البته با اجتماع اسباب و مقدماتی که برای يك وزارتخانه مثل وزارت خارجه انگلیس فراهم است کشف مسائل نهایت سهولت را دارد.

سابقاً چند جزوی از این کتاب به فارسی طبع و نشر شد ولی بزودی تعطیل گردید و طالبان را جز حسرت و ندامت بهره‌ای حاصل نشد تا آنکه حضرت مستطاب اشرف امیر دانشمند معارف پرور آقای حاجی علی‌قلی‌خان سردار اسعد ادام‌الله اقباله‌العالی که در این انقلاب بزرگ از ارکان بوده و خدمات سیاسی و ادبی‌شان به عالم سیاست و معارف وطن مشهود عموم است نظر توجیهی به اهمیت و لزوم این کتاب افکنده و با عزم راسخی که مخصوص حضرت معظم است در تسریع ترجمه و طبع و نشر آن سعی بلیغ مبذول فرموده و مدتی قلیل بحمدالله چندین جلد از این کتاب ترجمه شده و اغلب تحت طبع است.

این جلد که متضمن است قسمت عمده از تاریخ اخیر را و در اهمیت بر اکثر مجلدات دیگر مقدم است به همت و غیرت یگانه دانشمند فاضل آقای مدبرالملک به

فارسی ساده شیرین ترجمه شده و این کمترین خدام معارف میرزا احمد کاشانی مدیر مدرسه شوکتیه بیرجند معروف به (آقازاده نراقی) به طبع و نشر آن اقدام نموده و حتی المقدور در تصحیح و ضبط تواریخ و اسامی و نکات دقیقه دیگر کوشیده، و بسی شکر می‌گوییم که از این راه خدمتی به ابناء وطن نموده و به اجراء و اطاعت اراده و امر حضرت سردار معارف‌پرور، و یگانه امیر دانشمند والاگهر موفق گردیدیم و علی‌الله التوکل و به الاعتصام.

www.adabestanekave.com

مخابرات و مراسلات در باب اوضاع ایران در ذیل جلد ۳ سنه ۱۹۱۲

نمره - ۱

تلگراف سر جارج بارکلی (وزیرمختار انگلیس مقیم طهران) به سر ادوارد گری
(وزیر امور خارجه انگلیس)

طهران به تاریخ ۲ اکتبر سنه ۱۹۱۱ مطابق ۸ شوال سنه ۱۳۲۹ [۹ مهر ۱۲۹۰]
شرح ذیل را قنصل موقتی انگلیس مقیم شیراز مخابره نموده:

«تلگرافاتی از منچستر و بمبئی به من مخابره شده که درخواست محافظت عاملان
تجارتخانه‌های انگلیس را نموده‌اند و همچنین از اسقف اعظم آمریکا تلگرافی رسیده
که در حراست سلسله مسیحیان سفارش نموده با ترتیب جاریه بجز کسانی که
بالاستحقاق در نصب نمودن بیرق مجاز هستند، بعقیده من اجازه نصب بیرق دادن به
دیگران باعث تولید مسئولیت بسیار مهمی است چون هر آن احتمال چپاول کلیه شهر
می‌رود و اول کسانی که دست به یغما بکشایند سربازان ایرانی خواهند بود و اگر
آنها از غارت اروپاییان صرف نظر بنمایند هیچ مانعی برای اقدام به این امر نخواهند
داشت.

به نظر من یگانه وسیله امیدبخش نوشتن شرحی به رؤسای ایل عرب است که نشانی
مفصل از خانه‌ها و منازل که اتباع انگلیس در آنها مسکونند داده شود و به آنها
تأکید بشود که در صورت وقوع مجادله احتیاط کامل در منظورداشتن احترامات و

حراست ساکنین آن منازل بنمایند. باضافه من در این باب کسب تعلیمات از قوام‌الملک هم خواهم نمود. این اقدام اگرچه چندان مکفی نیست ولی منتهی اقدامی است که عجالتاً ممکن است نمود.

اوضاع کنونی بعدی تهدیدکننده است که گمان می‌کنم به متوسلین متفرقه که بهیچوجه حفاظت آنها بعهده من نیست و حتی به اتباع انگلیس هم برای تزلزلی که دارند هیچ جواب مسکتی بجز دلداری مجهولی نمی‌توانم بدهم.

در جواب تلگراف فوق من به قنصل مزبور شرح ذیل را مخابره نمودم:
بجز اتباع انگلیس و عاملین مسلمة تجارتخانه‌های انگلیس که اموال متعلق به انگلیسان در اماکن آنها مضبوط است دیگر هیچکس حق برافراشتن بیرقی ندارد. مکاتبه شما یا رؤسای ایل عرب را تصویب می‌نمایم.

نمره - ۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۲ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۸ شوال ۱۳۲۹ [۹ مهر ۱۲۹۰]

اوضاع شیراز

امروز مستر ناکس قنصل موقتی انگلیس مقیم شیراز شرح ذیل را مخابره نموده:
اهمیت اوضاع در تزاید است. اعرابی که در عرض ۱۲ ماهه گذشته در تحت هیچ سلطه نبوده‌اند معارضه سخت دارند که دولتی که هر ساعت تردید رأی پیدا می‌کند برای آنها نفع و ضرری نخواهد داشت و خود آنها قدرت کامل دارند که اوضاع را بر وفق دلخواه خود خاتمه دهند. در واقع خاتمه اوضاع را در غارت يك سره شهر می‌دانند. حتی قوام‌الملک هم مجبوراً تصدیق دارد که هر ساعت محتمل است اعراب دست به یغمای شهر بگذارند.

حالت وحشت زده‌گی [= زدگی] به تمام تجار ایرانی مستولی شده کساد پول بانك شاهنشاهی را دچار مشکلات نموده و اروپاییان عموماً هر ساعت متغیرتر می‌شوند و عجب هم نیست بجهت اینکه شهر در دست تقریباً ۵ هزار وحشی مسلح است.

در عرض چند هفته ماضی من دائماً جد وافی نموده‌ام که جلب توجه دولت متبوعه خودم را به اهمیت موقع و ترتیب اوضاع حاضره اینجا بنمایم و در این موقع که جان و مال اتباع انگلیس واقعاً در خطر است من نمی‌توانم هیچ نوع اقدامی در باب محافظت آنها بنمایم.

گمان می‌کنم اگر مجاز بودم که قبل از امشب بر طبق پیشنهاد در تلگراف ۱۹ سپتمبر [= سپتامبر] خودم به صولت‌الدوله اخطار بنمایم و در ضمن از شدت مسئولیتی که از حیث جان و مال اتباع انگلیس بر عهده او و رؤسای ایل عرب وارد خواهد آمد او را مستحضر بدارم یحتمل تا حدی التیام در شدت عمل حاصل بشود. بهر صورت فرستاده شدن ۳۰۰ نفر قشون به شیراز سریعاً لازم است.

شرح ذیل جواب از طرف من است:

شما از جانب من به صولت اطلاع بدهید که اگر او و سوارانش بفوریت از حوالی شیراز حرکت نکنند از دولت متبوعه خودم درخواست خواهم نمود که اقدامات مستعجل در حفظ منافع ما بنمایند و خسارات وارده در این باب را از او و نظام السلطنه دریافت بدارند.

بهمچنین به رؤسای ایل عرب هم اخطار بنمائید که از دولت متبوعه خودم تقاضا خواهم نمود که اقدامات در وصول غرامت خسارات وارده به جان و مال اتباع انگلیس را از آنها بنمایند. من مجدداً جلب توجه دولت ایران را به وضع ناهنجار کنونی نموده و تأکید نموده‌ام که رؤسای مختلف را آگاه بنمایند که از وارد شدن خسارت به اتباع انگلیس جلوگیری بنمایند.

نمره - ۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۳ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۹ شوال ۱۳۲۹ [۱۰ مهر ۱۲۹۰]

وضع شیراز

در امتداد تلگراف ۲ اکتبر خودم با کمال احترام تلگراف خصوصی ذیل را که (لفتنت و یلسن) به جنرال قنصل انگلیس مقیم بوشهر مخایره نموده تکرار می‌نمایم: من با عقیده قنصل در اهمیت اوضاع موافقت دارم. ما هر دو متفقیم که اوضاع حالیه به پایه‌ای رسیده که حتی با اشد اخطارات هم نتیجه حاصل نخواهد شد و گمان می‌کنم بی‌شبهه اروپاییان در مخاطره عظیمی واقعند.

ظاهراً به هیچوجه امکان برطرف شدن انقلاب نیست. من تصویب می‌نمایم ۳۰۰ نفر سپاهی که برای شیراز و اصفهان نامزد شده بدون تأمل فرستاده بشود و این مسئله آشکار بشود با وضع کنونی شیراز این عده فقط برای داخل شهر لازم است و مربوط به طرق نیست.

نمره - ۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۳ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۹ شوال ۱۳۲۹ [۱۰ مهر ۱۲۹۰]

رجوع به تلگراف ۳ اکتبر شما در باب شیراز - اقدامات شما را تصویب می‌نمایم.

نمره - ۵

مخابره سر ادوارد گری به مستر ابیرن [= اوبرن] (شارژدافر انگلیس در روسیه) وزارت خارجه ۳ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۹ شوال ۱۳۲۹ [۱۰ مهر ۱۲۹۰] شارژدافر دولت سوئد از ما استفسار نموده که بفوریت به او اطلاع بدهم آیا مخالفتی در باب اعزام ۷ نفر صاحب‌منصب دیگر به ایران برای ژاندارمری بر طبق رای مجلس که در تلگراف ۲۱ سپتمبر [= سپتامبر] سر جارج بارکلی مذکور بوده داریم یا خیر؟ ما که مخالفتی نداریم آیا دولت روس مخالفتی دارد یا خیر؟

نمره - ۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری طهران به تاریخ ۱۰ شوال ۱۳۲۹ مطابق ۴ اکتبر ۱۹۱۱ [۱۱ مهر ۱۲۹۰] رجوع به تلگراف ۲ اکتبر من شرح ذیل از شیراز رسیده:
هر دو اخطار را در ساعت ۹ صبح ابلاغ نمودم ولی تا حال که ساعت شش بعد از ظهر است جوابی از صولت‌الدوله نرسیده اگر تا شب جوابی صادر نشود صبح مطالعه جواب فوری خواهم نمود. رؤسای ایل عرب شفاهاً جواب مرضی داده و اظهار نموده‌اند جواب خواهند نوشت.
افواه کلی است که نظام‌السلطنه امشب حرکت می‌کند و شهر آرام‌تر است.

نمره - ۷

تلگراف مستر اپرن [= اوبرن] به سر ادوارد گری سن پترزبورگ ۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۰ شوال ۱۳۲۹ [۱۱ مهر ۱۲۹۰] رجوع به تلگراف ۳ اکتبر شما در باب صاحب‌منصبان سوئدی برای ایران، دولت روس هیچ مخالفتی ندارد.

www.adabestanekave.com

نمره - ۸

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی وزارت خارجه ۱۰ شوال ۱۳۲۹ مطابق ۴ اکتبر ۱۹۱۱ [۱۱ مهر ۱۲۹۰] قشون برای شیراز و اصفهان: به فرمانفرمای هندوستان تلگراف شد هر چه زودتر ۳۰۰ نفر سوار به شیراز اعزام دارد و اگر تصور می‌کند عده باید تغییر نماید تعادل و تناسب را رعایت نماید. همین‌که او جواب داد شما به دولت ایران اطلاع بدهید. به قنصل شیراز اطلاع بدهید تهیه مسکن برای آنها بنماید و صد نفر از آنها را اگر شما بقاعده تصور می‌کنید به اصفهان بفرستید.

نمره - ۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۱۱ شوال ۱۳۲۹ مطابق ۵ اکتبر ۱۹۱۱ [۱۲ مهبر ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۲ اکتبر من در باب شیراز:

صولت الدوله و نظام السلطنه هنوز جواب اخطار من را نداده اند ولی علی الظاهر در صدد حرکت هستند. بنه آنها دیروز صبح با استعداد کاملی به سمت جنوب حرکت کرد. رؤسای ایل عرب جواب داده اند که نهایت مجاهدت را در حراست جان و مال اروپاییان خواهند نمود و همین که قشقاییها حرکت نمودند آنها هم از شیراز عزیمت خواهند نمود و تلگرافی هم لفاً فرستاده بودند که رئیس الوزراء به آنها مخابره نموده و امر به توقف حالیه آنها در شیراز برای مساعدت با حکومت نموده بود.

نمره - ۱۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۱ شوال ۱۳۲۹ [۱۲ مهبر ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۲۶ سپتامبر [= سپتامبر] مستر اپرن [= اوپرن]:

مقصود مستر شوستر از کنترات ماژور استکس این است که استکس در طهران با او معیت نموده و به او دستورالعمل بدهد به این جهت استقرار استکس در اصفهان را بکلی رد نموده و این ترتیب را هم اساساً هم عملاً خارج از موضوع می داند. مستر شوستر منتظر جواب است که صراحتاً به او اطلاع داده بشود آیا دولتین قصد دارند به مخالفت خود در باب تعیین استکس به شرایطی که ذکر شده باقی بمانند یا خیر.

نمره - ۱۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۱ شوال ۱۳۲۹ [۱۲ مهبر ۱۲۹۰]
قنصل موقتی انگلیس از شیراز راپورت می دهد که قشقاییها دسته دسته از شیراز عزیمت می نمایند.

نمره - ۱۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۱ شوال ۱۳۲۹ [۱۲ مهبر ۱۲۹۰]
در هند تهیه یک رژیمان سوار دیده شده که معجلاً به ایران اعزام شود. نظر به

تلگراف امروز شما آیا تصور می‌کنید این اقدام عجالتاً معوق بشود یا اعزام استعدادی را که منظور بوده هنوز لازم می‌دانید؟

نمره - ۱۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۶ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۲ شوال ۱۳۲۹ [۱۳ مهر ۱۲۹۰]

تلگراف ذیل از قنصل انگلیس مقیم شیراز رسیده:

نظام السلطنه و صولت‌الدوله امروز ظهر حرکت نموده و حالیه در دو فرسنگی اردو زده‌اند. صولت‌الدوله قبل از حرکت قصد خود را در مغشوش نمودن جاده بوشهر بالصراحة آشکار نموده بود. رفتار عربها عجالتاً قابل تمجید است.

نمره - ۱۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۶ اکتبر ۱۹۱۱ [۱۳ مهر ۱۲۹۰؛ ۱۲ شوال ۱۳۲۹]

راجع به تلگراف دیروز شما - با قنصل شیراز مشغول مشورت هستم و ضمناً برای تعویق اقدام مزبور هم دستورالعمل داده‌ام.

نمره - ۱۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۷ اکتبر مطابق ۱۳ شوال ۱۳۲۹ [۱۴ مهر ۱۲۹۰]

قشون دولتی همدان را تصرف نمود. سالارالدوله که به آنجا ملتجی شده بود حالا به طرف بروجرد فرار نموده.

نمره - ۱۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۷ اکتبر ۱۹۱۱ [۱۴ مهر ۱۲۹۰؛ ۱۳ شوال ۱۳۲۹]

رجوع به تلگراف ۶ اکتبر من قنصل ناکس در باب ازدیاد استعداد قنصلگریها شرح ذیل را مخابره می‌نماید:

من تأکید بلیغ می‌نمایم که به‌هیچوجه تأخیری در ازدیاد استعداد نشود. پس از انقضاء ماه نوامبر زمستان می‌رسد و کسادى آذوقه در جاده عبور ۲۰۰ نفر سپاه را غیر مقدور می‌نماید. بعلاوه به پیدا شدن آذوقه هنگام زمستان در اینجا هم نمی‌توان

اطمینان نمود چه برای انسان و چه برای حیوان چونکه از ظاهر امر محتمل بلکه متحتم است که عنقریب در اینجا قحط و غلاء ظاهر بشود.

اوضاع ناگوار پیوسته ممتد خواهد بود و گمان می‌کنم اغتشاش در طرق دایر است. امروز عصر هنگامی که قوام از قنسولخانه خارج می‌شد بعضی از سکنه حوالی به او شلیک نموده و چند نفر از همراهانش را مقتول کردند. جای شبیه نیست که متعاقب این حادثه باز در شهر آشوب برپا خواهد شد.

نظر به تلگراف فوق من گمان نمی‌کنم دیگر تأخیری در اعزام قشون جایز باشد. بعد از تصویب شما شرحی مطابق ذیل به دولت ایران خواهم نوشت:

نظر به اغتشاشی که عموماً در نواحی جنوب ایران مبسوط است دولت انگلیس رأی خود را بر این قرار داده که عده استعداد حافظین قنسولگری خود را در جاهایی که تجارت و منافع انگلیس محافظت موقتی لازم دارد اضافه بنمایند. این مستحفظین دائماً مشغول حراست قوافل متعلق به انگلیسان خواهند بود و این استعداد اضافه همین که دولت ایران ترتیب شایسته‌ای از برای ژاندارمری و تنظیم و تأمین طرق تجارتی جنوب داد عودت داده خواهد شد.

بمحض حصول اجازه از شما شرح مذکور را به دولت ایران پیشنهاد خواهم نمود. دولت ایران بوسیله وزیرمختار لندن خودشان از ترتیب خیالات ما که در روزنامه مندرج بوده تا حال آگاه شده‌اند.

نمره - ۱۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۷ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۳ شوال ۱۳۲۹ [۱۴ مهر ۱۲۹۰]

دولت ایران علاءالدوله را بجای فرمانفرما که اشکال تراشیدها برای عزیمت به فارس نمود والی آنجا نموده و نیابت حکومت مفوض به قوام شده که عجلتاً از قنسولخانه خارج شده است.

قوام‌الملک به قنسول ما اطمینان داده است که اغلب از سواران ایلیاتی را که نسبتاً وحشی‌ترند بعد از این در تحت ریاست پسر خود تقریباً به مسافت ۵۰ میل از شهر دور خواهد فرستاد و فقط آنهایی را که طرف اطمینان او هستند نگاه خواهد داشت. کرنل کاکس [= کلنل کاکس] که در موضوع لزوم فوری قشون انگلیس طرف مشورت حکومت هندوستان بوده جواباً تأکید بلیغ در اعزام مستعجل قشون برای حفظ منافع و تجارت تبعه انگلیس چه در شیراز چه در طرق نموده.

راجع به خروج قوام از قنسولخانه او اظهار می‌دارد که این تا یک درجه باعث تأمین قنسولخانه خواهد بود ولی دال به استقرار نظم و تأمین در شیراز نخواهد بود به همچنین او بیان می‌کند نظام السلطنه و صولت‌الدوله نظر به تخویف و اخطاری که از طرف ما شده و افواهایی که در باب تدارک ما برای اقدامات منظوره جاری است

چند میل دیگر عقب نشسته‌اند.

حتی اگر نظام السلطنه هم مایل به متارکه فارس باشد صولت‌الدوله بکلی بی‌میل است که نقشه‌عامله خود را در حوالی متروک بدارد و اگر ما در انجام عزم خودمان که حالا بکلی آشکار شده قصور بنماییم قوای شورشیه مجدداً شروع به تزايد نموده و اثرات سوء در نزول خسارات تجدید خواهد شد. وضع طرق خیلی بدتر از سابق است.

نمره - ۱۸

تلگراف مستر اپرن [= اوپرن] به سر ادوارد گری

سن پترزبورغ ۷ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۳ شوال [۱۴ مهر ۱۲۹۰]

شرح مکتوب ذیل را در ۷ اکتبر مستر اپرن [= اوپرن] تلگرافاً [= تلگرافی]

مخابره نموده:

آقا

با نهایت احترام خاطر محترم را مستحضر می‌دارم که به وصول تلگراف مورخه ۲۵ شهر ماضی شما من یادداشتی به مسیو نراتوف [= نارانوف] پیشنهاد نموده و ایشان را از احتمال لازم شدن استقرار ویس قنسولگری دولت متبوعه خودم در بم و ازدیاد استعداد قنسولگریها در ایران مسبوق نمودم. الحال سواد شرحی که در جواب از وزارت امور خارجه دولت اعلیحضرت امپراطوری رسیده لفا ارسال می‌دارم.

ترجمه سواد جواب

یادداشت مورخه ۲۶ شهر حال سفارت کبرای دولت فنیمه انگلیس راجع به قصد کابینه لندن در استقرار ویس قنسولگری در بم و تزئید استعداد قنسولگریهای انگلیس در بوشهر و شیراز و کرمان و بندرعباس و نیز قنسولگری اصفهان (اگر نظر به واقع بودن این شهر اخیر در منطقه دولت روس مخالفتی نداشته باشیم) باعث امتنان گردید.

دولت اعلیحضرت امپراطوری رأی کابینه لندن را در تعقیب اقدامات مذکور کاملاً تصویب می‌نماید و هیچ مخالفتی هم در اضافه شدن استعداد قنسولگری انگلیس در اصفهان ندارند.

دولت اعلیحضرت امپراطوری هم متساویاً در این وضع ناهنجار و ناامنی با شما هم‌آواز است چونکه این وضع نه فقط در نواحی بین اصفهان و طهران که تازگی میدان حملات متواتره دستجات مختلف شده احاطه دارد بلکه در حدود شمالی ایران هم که بواسطه حضور قشون روس رو به انحطاط گذارده بود مجدداً بروز نموده.

با وجود این دولت روس میل ندارد (مگر اینکه حوادث بکلی او را مجبور بنماید) که مثل سنه ۱۹۰۹ اعزام قشون جدید به ایران را تعقیب بنماید ولی اگر اغتشاش

ممتد بشود محتمل است او هم مجبور به افزودن به استعداد قنسولگریهای خود در شمال ایران و به‌همچنین در اصفهان بشود که از طرفی منافع تجارتي خود را در آنجا و از طرف دیگر در جاده مابین طهران و شیراز محفوظ بدارد.

دولت اعلیحضرت امپراطوری امیدوار است که کابینه لندن من بعد هم از مقاصد و اقدامات خودشان در این موضوع او را آگاه بنمایند.

به تاریخ ۲۳ سپتمبر [= سپتامبر] ۱۹۱۱ [۳۱ شهریور ۱۲۹۰؛ ۲۹ رمضان

[۱۳۲۹]

نمره - ۱۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۸ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۴ شوال ۱۳۲۹ [۱۵ مهر ۱۲۹۰]

رجوع به تلگراف ۷ اکتبر شما در باب اعزام قشون هندی برای شیراز: اعلان خودتان را به دولت ایران منحصر به این بیان مختصر بنمایید که به لحاظ امکان مخاطره جانی و مالی اتباع انگلیس در شیراز و جاهای دیگر دولت انگلیس مجبور است که به عده مستحفظین قنسولگری خود در شیراز و همچنین در اصفهان و بوشهر بیفزاید. هیچ اظهاری در باب قراسورانی طرق و مشایعت قوافل ننمایید.

نمره - ۲۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

وزارت خارجه ۹ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۵ شوال [۱۳۲۹؛ ۱۶ مهر ۱۲۹۰]

راجع به افزودن عده مستحفظین. یکی از اجزاء وزارت خارجه دیروز من را ملاقات نموده و از طرف وزیر جداً درخواست نمود که از دولت متبوعه خودم خواستار شوم از قصد افزودن عده مستحفظین قنسولگریها در بوشهر و شیراز و اصفهان و بندر عباس و کرمان که در روزنامه انگلیس مندرج شده منصرف بشوند. او اظهار نمود که پس از یادداشت مورخه ۱۴ اکتبر سنه ماضیه دولت ایران کمال جد و جهد را در استقرار آسایش نموده ولی فشار شورش سعایت آنها را خنثی نمود. او تمنا نمود قدری دیگر تأمل نمایم خصوصاً نظر به بهبودی وضع شیراز و تعیین علاءالدوله به حکومت آنجا.

من جواب دادم که وضع طرق جنوبی حتی قبل از رجعت شاه سابق هم بحدی منقلب بوده که هرگز مشابه آن دیده نشده بود به این معنی که سه طریق عمده تجارت ما به ایران مدتی بکلی مسدود بوده اگرچه من گمان می‌کنم هنوز رأی قطعی در این باب داده نشده ولی من پیشنهاد نموده‌ام که برای تأمینات شخصی و تجارتي رعایای انگلیس يك عده به مستحفظین چند قنسولخانه معین افزوده بشود بجز شیراز که اوضاع آن

حضور استعداد را لازم دارد و این پیشنهاد در تحت مذاقه است. او سؤال نمود چگونه این استعداد حفظ تجارت را می نماید و من جواب دادم آنها ممکن است اتصال با قوافل در عبور و مرور معیت بنمایند. تلگراف ۸ شما بعد از تحریر شرح فوق رسید. در این صورت مجاز هستم که شرح مسطوره در تلگراف شما را به دولت ایران ابلاغ بنمایم. من منتظرم قبل از این ابلاغ خبر رأی قطعی در حرکت قشون به من برسد.

نمره - ۲۱

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۹ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۵ شوال [۱۳۲۹؛ ۱۶ مهر ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۵ اکتبر شما. بجز اینکه ترتیبی به دلخواه دولت روس داده بشود به نحو دیگر ما نمی توانیم تعیین استکس را تصویب بنماییم.

نمره - ۲۲

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۹ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۵ شوال [۱۶ مهر ۱۲۹۰]

در چهارم شهر حال وزیرمختار ایران به وزارت خارجه آمده و از سر نیکلسن در باب اعزام قشون هندی به ایران که در روزنامه تایمز امروز درج شده بود سؤال نمود. سر نیکلسن جواب داد که در عرض چند هفته ماضی اوضاع شیراز از بد به بدتر رسیده و کلیه وضع جنوب ایران مشرف به شورش و بلوای عمومی است. در عرض دو سه روز گذشته وضع شیراز واقعاً جالب اهمیت شده که حقیقتاً اتباع انگلیس در خطر جانی بوده اند. بنابراین ما به این خیال افتاده ایم که سریعاً مستحفظین قنصلگری شیراز و بلکه یکی دو محل دیگر را اضافه بنماییم. ما حتی المقدور از اقدام به چنین امری احتراز نموده ایم به امید اینکه شاید اوضاع التیامی حاصل بنماید ولی تلگرافات اخیراً ما حاوی چنان اخبار موحشی بود که ما تأخیر در اقدامات برای تأمین رعایای خودمان را جایز ندیدیم.

میرزا مهدی خان استفسار نمود که آیا ما می توانیم قدری دیگر مجال به دولت ایران بدهیم که در عرض آن مدت اقداماتی در استقرار امنیت بنمایند. سر نیکلسن جواب داد که ما حقیقتاً دیگر نمی توانیم تأمل بنماییم چرا که دفع الوقت ما به مهلکه انداختن رعایای خودمان است و ما نمی خواهیم دولت ایران را که بی شك با مشکلات بسیار مصادف بوده ملامت بنماییم. ولی وضع اتباع ما بقسمی سخت است که ما را مجبور به این اقدام می نماید و شایسته نیست از فراهم نمودن تأمینات ممکنه برای آنها احتراز بنماییم.

نمره - ۲۳

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۹ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۵ شوال [۱۶ مهر ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۸ اکتبر شما:

وزیرمختار ایران به اینجا آمده و اطمینان می‌داد که دولت انگلیس اعزام قشون الحاقی به شیراز را موقوف بدارد و بگذارد دولت ایران اقدام در اعاده نظم بنماید. چونکه تا حال سرگرم مصادمه و جدال با شاه مخلوع و سایر شورشیان بودند. به او جواب داده شد که دولت انگلیس دچار بودن دولت ایران را با مشکلات تصدیق دارد ولی اقدامات دولت ایران در این باب تا چندی مؤثر نخواهد بود باضافه اگر بواسطه حوادث غیرمنتظره آسیبی به جان و مال اتباع انگلیس وارد بیاید مسئولیت دولت ایران بسیار خواهد بود و عقاید عامه انگلیسان دولت انگلیس را مجبور به مطالبه غرامت و تعدیل خسارات وارده خواهد نمود و از اعتماد به اطمینانهای دولت ایران دولت انگلیس قرین توبیخ و ملامت خواهد شد. لهذا صلاح دولت ایران در این است که دولت انگلیس اقدام در فراهم نمودن وسایل لازمه برای حراست جان و مال اتباع خود بنماید. ما بهیچوجه قصد نگاهداشتن قشون اضافه خودمان را بیش از آن مدتی که حتماً لازم باشد نداریم.

وزیرمختار ایران پس از آن اظهار داشت که زحمات و ابتلاآت ایران بواسطه تحریک و تشجیع نمودن دولت روس از شاه مخلوع است. جواب داده شد که اگر واقعاً دولت روس این عمل را نموده بود زحمات و مشکلات ایران در باب شاه مخلوع خیلی بیش از آنچه حقیقتاً بوده می‌بود. اکنون بموجب دستورالعملی که در تلگراف ۸ اکتبر داده شده اعلان رسمی بنمایید.

نمره - ۲۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۰ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۶ شوال ۱۳۲۹ [۱۷ مهر ۱۲۹۰]

قتسول شیراز خبر می‌دهد شهر بکلی آرام است و بعضی از عربهای بدرفتار عزیمت نموده [اند] و خوش‌سلوکی مابقی را نمی‌توان اغماض نمود.
قوام‌الملک اعلانی منتشر نموده که منتهی درخواست او استقرار نظم و آسایش است و صرف‌نظر از قصاص مافات از چگونگی [کار] نظام‌السلطنه و صولت‌الدوله خبری نیست.

نمره - ۲۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران بتاريخ ۱۱ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۷ شوال ۱۳۲۹ [۱۸ مه ۱۲۹۰]

شرح ذیل را قنصل شیراز خبر می‌دهد:

اغتشاش طرق در تزايد است. در ۴ میلی شیراز به طرف بوشهر اسب و اسباب غلام تلگراف را به سرقت برده‌اند و غلام دیگری را که سوار حکومت همراه او بوده در ۸ میلی به طرف شمال شیراز قشقاییها احاطه نموده‌اند. پست بوشهر به شیراز را در ۷ اکتبر سرقت نموده‌اند. محتمل است راه بوشهر هم تا یکی دو روز دیگر مثل راه اصفهان که يك ماه است مسدود است بکلی مسدود بشود و بدون تردید امتداد هم خواهد یافت.

نمره - ۲۶

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه به تاريخ ۱۲ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۸ شوال ۱۳۲۹ [۱۹ مه ۱۲۹۰]

وزیر مختار ایران در اینجا اظهار می‌دارد علاءالدوله با استعداد کافی عازم شیراز خواهد شد و اختلافات مابین صولت‌الدوله و قوام‌الملک مرتفع شده و اطمینان داده‌اند حکومت را در استقرار نظم سریع تقویت نمایند. میل دارم بدانم رأی شما چیست. اگر شرح مذکور صحت داشته باشد احتمال پیشرفت سریعی در بهبودی اوضاع می‌رود یا خیر؟

نمره - ۲۷

مکتوب سر ادوارد گری به سر ج. بچنن [= بیوکانان؟] (سفیر کبیر)

انگلیس مقیم دربار روسیه)

وزارت خارجه ۱۳ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۸ شوال [۱۳۲۹؛ ۱۹ مه ۱۲۹۰]

آقا

امروز به کنت بنکاندورف اظهار نمودم که از مخالفت طبیعی دولت روس در باب استخدام صاحب‌منصب انگلیسی برای فرماندهی ژاندارمری در شمال ایران بخوبی مسبوقم ولی او را مستحضر نمودم که چون ترتیب ژاندارمری علاج خسارات به تجارت انگلیس در ایران را می‌نماید اقدام ما در تأیید مخالفت دولت روس در باب استخدام ماژور استکس باید جزو نهایت یگانگی در روابط و داد محسوب بشود.

کنت بنکاندورف صحت این معنی را اذعان نمود ولی اظهار داشت از مسموعاتی که شده چنین استنباط می‌نماید که به مسیو کوکو تزوف [= کوکو فتسوف] محسوس شده مجتمعات در شمال ایران همه از انگلیسان است و در تزايد هم هست. مستر شوستر

پیوسته انگلیسان را انتخاب می‌نماید.

شخص انگلیسی را به مستشاری پست و تلگراف تعیین نموده و تمایلات عمومی به ازدیاد نفوذ انگلیس در شمال ایران است.

ادوارد گری

نمره - ۲۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۳ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۹ شوال ۱۳۲۹ [۲۰ مهر ۱۲۹۰]

متأسفانه اطلاع می‌دهم که در حوالی آباده طایفه کپکلوویه [= کپگیلویه] بر خانم رس طبیبه انگلیسی که از اصفهان به شیراز می‌رفته حمله نموده و او را سخت زده‌اند. او به تنهایی فرار کرده و پیاده به آباده رسیده.

خانم رس با قافله مال‌التجاره بسیار زیادی که همه به دست کپگیلوییها [= کپگیلویه‌ای‌ها] افتاده مسافرت می‌نموده.

نمره - ۲۹

مراسله سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۰ شوال ۱۳۲۹ [۲۱ مهر ۱۲۹۰]

آقا

رجوع به تلگراف ۹ شهر حال شما با کمال افتخار سواد یادداشتی که به تاریخ دهم شهر حال به وزیر امور خارجه نوشته‌ام و اطلاع از رأی قطعی دولت انگلیس در افزودن عده مستحفظین قنسولگری شیراز داده‌ام لفاً ارسال می‌دارم و نیز ترجمه جواب آن جناب را هم لفاً انقاد می‌دارم.

جارج بارکلی

یادداشت سر جارج بارکلی به آقای وثوق‌الدوله

طهران به تاریخ ۱۰ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۶ شوال ۱۳۲۹ [۱۷ مهر ۱۲۹۰]

جناب... وزیر برحسب دستورالعمل وزیر امور خارجه دولت متبوعه خودم با کمال افتخار خاطر مبارک را مستحضر می‌دارم نظر به امکان مخاطره جانی و مالی اتباع انگلیس در شیراز و سایر جاها دولت انگلیس مجبور است که بر عده مستحفظین قنسولگری خود در شیراز و یحتمل در اصفهان و بوشهر بیفزاید.

جارج بارکلی

مراسله و ثوق الدوله به سر جارج بارکلی

طهران ۱۱ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۷ شوال ۱۳۲۹ [۱۸ مهر ۱۲۹۰]

جنابا

از مضمون رقیمه مورخه ۱۰ شهر جاری جنابعالی در باب ازدیاد استعداد قنسولگری شیراز استحضار حاصل آمد و جواباً با کمال احترام اظهار می‌دارم. خاطر محترم مستحضر است که استقرار نظم در جنوب ایران یکی از مقاصد عمده دولت ایران بوده و مورد توجه مخصوص گردیده بود همینکه دولت شروع به اقدامات جدید نمود و قریب‌النتیجه بود واقعه قوام‌الملک و تحصن او در قنسولگری انگلیس رخ نمود و این اقدامات را خنثی نمود. پس از آن رجعت شاه مخلوع و سالارالدوله و متابعین آنها بروز نمود و قوای دولت متوجه به طرف آنها و اصلاح مفاصد وارده بتوسط آنها شد که برای تأمین عامه الزم بود. بنابراین دولت نتوانست قوای خود را چنانچه مایل بود برای استقرار آسایش در جنوب عطف عنان دهد. وجوهاتی که برای اصلاحات اساسی تهیه شده بود و بایستی بمصرف انجام مقاصد مهمه برسد به هدر رفت. باضافه تقویت سیاسی دولت انگلیس هم که بایستی در تأیید اقدامات دولت ایران به مخالفت شاه مخلوع مرعی بشود که بمنصه ظهور و بروز نرسید. اکنون که دولت از اشتغال در شمال و غرب فراغت حاصل نموده و درصدد عطف توجه به جنوب است که هم خود را کاملاً صرف استقرار نظم و تأمین در آنجا بنماید اقداماتی که دولت انگلیس بر آن مصمم است و طبعاً بهانه به دست دیگران می‌دهد بهیچوجه سزاوار و شایسته روابط و داد بین دولتین نیست.

اقداماتی که دولت ایران در باب فارس در نظر دارد از قرار ذیل است که محض استحضار خاطر محترم می‌نگارد:

اولاً به ۳۵۰ نفر قزاق (سواره و پیاده و توپخانه) که به طرف کاشان در حرکت‌اند و دیروز از قم حرکت نمودند امر می‌شود که به محض انجام مأموریت خود در کاشان فوراً عازم شیراز بشوند.

ثانیاً علاءالدوله فرمانفرمای جدید فارس بزودی با استعداد لازم از طهران حرکت خواهد نمود.

ثالثاً صاحب‌منصبان سوئدی که مخصوصاً دولت ایران برای استقرار ژاندارمری و تأمین طرق و شوارع به استخدام پذیرفته با کمال جدیت مشغول کار هستند که نتیجه آن بزودی ظاهر خواهد شد و استعداد کافی برای محافظت طرق جنوب اعزام خواهد شد.

رابعاً دولت اقدام در اصلاح بین قوام‌الملک و صولت‌الدوله و تابعین آنها که مخالفت و عداوت آنها علت عمده اغتشاش فارس است نموده که عنقریب بدلخواه خاتمه خواهد پذیرفت و آنها در کار مرتفع نمودن اختلافات بین خودشان هستند و مطابق قرارنامه‌ای به مهر آقا میرزا ابراهیم مجتهد متعهد شده‌اند که در آتیه بکلی مطیع اوامر دولت بوده و قدمی که باعث انقلاب اوضاع مملکتی باشد برندارند.

نظر به اقداماتی که شده و خواهد شد من مطمئنم که به فاصله وقت کمی نواقصی که هنوز در جنوب دایر است بکلی مرتفع شده و آسایش کامل مستقر خواهد شد. ضمناً نهایت مراقبت در حفظ جان و مال تبعه انگلیس و سایر اتباع خارجه به عمل خواهد آمد. بنابراین منتظر است جنابعالی که نماینده یک دولت متحدی با این دولت هستید و دولت ایران کمال وثوق را به روابط مودتانه آن دولت دارد دولت انگلیس را از اقدامات منظوره خود منصرف بنمایید که برای دولت ایران هم مجال انجام اقداماتی که شروع نموده بماند و یک همچو اقدام غیرمنتظره از طرف دولت انگلیس انجام ترتیبات این دولت را بعهده تأخیر نیندازد.

و ثوق الدوله

نمره - ۳۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۰ شوال ۱۳۲۹ [۲۱ مهر ۱۲۹۰]

رجوع به تلگراف ۱۲ اکتبر شما در باب شیراز و طرق جنوب

علاءالدوله به من اظهار نمود که اگر قصد خود را در باب اعزام قشون به شیراز انجام بدهید من به شیراز نخواهم رفت. اگرچه او به من اطمینان داده که در صورت انصراف دولت انگلیس از اراده خود او عزیمت خواهد نمود ولی من تردید دارم که آیا در این صورت هم بهانه دیگری برای امتناع از این مأموریت پیدا خواهد کرد یا خیر. اما قشون معتنا به که وزیر ایران اظهار می دارد عبارت از عده قزاقی است که در تلگراف ۱۳ اطلاع دادم با نایب حسین در کاشان مشغول جدال هستند و گمان نمی کنم کرنل [کلنل] روسی اجازه مسافرت به مسافت بعیدی را به آنها بدهد خصوصاً بدون معیت دو نفر صاحب منصب روسی که حالیه همراه آنها هستند باضافه قزاق گمان می کنم قرار داده اند یک عده از سربازان معمولی ایرانی به اتفاق علاءالدوله بفرستند ولی در سوابق ایام به تحقیق پیوسته است که این قبیل سربازها در شیراز تحلیل می روند.

دولت ایران در مراسله خودشان به من خیلی اهمیت به معاهده بین قوام الملک و صولت الدوله داده اند ولی علاءالدوله یک همچو اصلاحی را استهزاء می نماید و قنسول شیراز در جواب استعلام من در این باب در سیزدهم اکتبر شرح ذیل را مخایره نموده: تقریباً ده روز قبل قوام الملک نوشته ای را که سابقاً صولت الدوله مهر نموده بوده امضاء نمود و پس از آن میرزا ابراهیم امضاء نمود. مواد عمده آن این بود که: تعیین فرمانفرما به انتخاب دولت ایران باشد و طرفین فوراً آنجا را از قشون خود تخلیه نمایند و تأمین عبور و مرور در جاده بوشهر بعهده صولت الدوله باشد و طرفین اموال منهبوبه را مسترد بدارند. قوام الملک هیچ وقتی به این نوشته نداده و بدون ضبط سواد آن و یاد نمودن قسم آن را امضاء نمود. طرفین قصدشان از این امضاء فقط حفظ ظاهری است. لازم به اظهار نیست که تمام شرایط آن ناقص مانده و در اوضاع

عمومی هیچ اثری ننموده. قبل از اینکه ببینیم اهمیتی به آن داده نمی‌شود فرض می‌کردم که این قرارداد نتیجه خواهد داشت.

مستر ناکس نیز به من اطلاع می‌دهد که قوام‌الملک متوالیاً به رئیس‌الوزراء تلگرافات در عزل صولت‌الدوله از ایلخانی‌گری قشقایی مخابره می‌نماید و صولت‌الدوله هم از آن طرف مشغول تحریکات مجددانه به ضد قوام‌الملک است. نظر به این اطلاعات در قرارداد واقعی بین آنها من ناچار به داشتن سوءظن هستم. بهر حال منکر این نمی‌توان شد که از زمان اراده نمودن به اعزام قشون انگلیس اوضاع خیلی رو به بهبودی است. بنابراین اگر مقصود از این حضور قشون بهبودی شهر شیراز بوده تا اندازه‌ای فراهم شده و اگر علاءالدوله هم بروی قدری بهتر هم خواهد شد و یحتمل منجر به دست نگاه‌داشتن ما هم بشود. نظر به این مراتب (اگر چنانچه من از تلگراف ۸ اکتبر شما استنباط نموده‌ام) عمل طرق باید از این موضوع خارج باشد ممکن است به دولت ایران اطلاع بدهیم که اعزام قشون را يك هفته به تأخیر خواهیم انداخت ولی اگر پس از انقضاء آن مدت علاءالدوله حرکت نکرد قشون ما عازم شیراز خواهد شد.

وضع طرق واقعاً خیلی منقلب است و يك ترتیب ژاندارمری مکملی را لازم دارد که اگر تعویقی در آن بشود هیچ احتمال التیامی نمی‌رود. بعلاوه حمله به خانم رس که دیروز به شما اطلاع دادم، سرقت بسیار عظیمی از مال‌التجاره انگلیس در حوالی بندر عباس واقع شده و اخبارات اخیراً قنصل کرمان مبنی بر این است که هیچ راه تردد بین آنجا و بندر عباس مفتوح نیست و اوضاع آنجا خیلی بدتر از آن است که قنصل مزبور می‌داند. من دو فقره تلگرافات واصله از قنصل شیراز و قنصل جنرال بوشهر را هم در ذیل الحاق می‌نمایم.

تلگراف شیراز مورخه ۱۳ اکتبر مطابق ۱۹ شوال ۱۳۲۹ [۲۰ مهر ۱۲۹۰] تمام سیمهای خط بوشهر در عرض چهل ساعت ماضی بکلی منقطع بوده يك غلام دیگری که برای بازدید فرستاده شده بود همه چیزش را سرقت کرده و سخت مضروبش نموده‌اند. فقدان آلات و تلفنی‌ها در این سرقتها خیلی اسباب مزاحمت اداره تلگراف شده. آنچه تا بحال کشف شده خسارات وارده بی‌شمار است در اغلب نقاط سیمها قطع شده و مقدار زیادی از آن به سرقت رفته. عجزاً تحصیل مستحفظ برای عملة کارکن غیرممکن است و بنابراین امید ضعیفی در تعمیر کافی می‌رود.

تلگراف بوشهر مورخه ۱۳ اکتبر [۱۹ شوال ۱۳۲۹؛ ۲۰ مهر ۱۲۹۰] علاءالدوله تلگرافی به حاکم بنادر خلیج مخابره نموده که نظام‌السلطنه و صولت‌الدوله که یاغی دولت هستند و برای تهیه پول به طرف کازرون می‌روند باید با تحمل هر مبلغ خسارتی با آنها مقابله نمایید و خوانین تنگستانی در عرض جاده را به مخالفت آنها برانگیزانید. املاک نظام‌السلطنه هم ضبط دولت است باید تصرف نمایید.

نتیجه اقدام بمراتب فوق این شده که اغتشاش شدید در طرق ممتد گردیده. کاکس در تلگراف خودش يك عده‌ای حملات به مستخدمین تلگراف را ابواب جمع می‌نماید.

نمره - ۳۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران به تاریخ ۱۴ اکتبر مطابق ۲۰ شوال ۱۳۲۹ [۲۱ مهر ۱۲۹۰]

دولت ایران به من اطلاع می‌دهد که صولت‌الدوله را منقصل و ضیغم‌الدوله را به ایلخانیگری قشقایی منصوب نموده‌اند.

نمره - ۳۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۱۴ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۱ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۰ شوال ۱۳۲۹]

ازدیاد استعداد در جنوب ایران

تلگراف واصله از کلکته مبنی بر این است که ترتیب اعزام دو اسکادران [= اسکادران] سوار و قاطرهای حمل و نقل آنها را قشون بحری هندوستان می‌دهد. ۲۷ اکتبر این استعداد به بندر می‌رسد. در آن تاریخ معادل نصف اینقدر پیاده هم به بوشهر می‌رسد این عده برای محافظت بینه سوار ممکن است به کار برده بشود. استعداد مذکور به محض پیاده شدن به خشکی می‌توانند به شیراز حرکت نمایند در سورتی که بنا بعقیده لفتنانت کرنل [= کلنل] کاکس طرق مملکت برای آنها مفتوح باشد. دو اسکادران دیگر باقی می‌ماند که بعد از چند روز اعزام خواهد شد. رأی قطعی در اینکه این قشون باید مجموعاً پیش بروند یا به دو قسمت محول به شما و لفتنانت کرنل کاکس است. در این باب شما باید با قنصل شیراز شور بنمایید.

نمره - ۳۳

تلگراف سر بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۵ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۲ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۱ شوال ۱۳۲۹]

رجوع به تلگراف نهم اکتبر شما:

وزیرمختار روس امروز به شوستر اطلاع می‌دهد که چون متأسفانه غیرممکن است استخدام استکس منحصر به جنوب شود دولت روس در پرتست خود در باب ترتیب ژاندارمری خزانه باقی خواهد بود.

نمره - ۳۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری

طهران ۱۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۱ شوال ۱۳۲۹ [۲۲ مهر ۱۲۹۰]

(شرح مکتوب ذیل مورخه ۳۱ اکتبر در ۱۵ اکتبر تلگرافاً [= تلگرافی] مغایره

شده.)

آقا

با کمال افتخار ترجمه پیشنهاد ذیل را که در دهم اکتبر از مجلس گذشته و تصویب نموده اند که دولت سه نفر صاحب منصب مدیره و چهارده نفر صاحب منصب رژیمانی و سه نفر صاحب منصب جزء از قشون دولت سوئد کنترات نمایند لفاً ارسال می دارم. سه نفر صاحب منصب مدیره برای اداره کردن تعیین خواهند شد یکی در مرکز قشون یکی در شعبه پیاده نظام و یکی در شعبه سواره نظام و توپخانه. پنج نفر از صاحب منصبان رژیمانی برای اداره نمودن تعیین خواهند شد. سه نفر در مراکز قشون یکی در مدرسه عالی نظامی و یکی در مدرسه ابتدایی نظامی. چنانچه استنباط نموده ام سه نفر صاحب منصب باقی مانده بمحض ورود به فرماندهی و آجودانی پیاده نظام و سواره نظام و توپخانه منصوب خواهند شد. این نقشه مشتمل بر اداره نمودن و فرماندهی است.

سر جارج بارکلی

ترجمه پیشنهاد در باب کنترات بیست نفر صاحب منصب سوئدی است که در دهم اکتبر ۱۹۱۱ [۱۷ مهر ۱۲۹۰؛ ۱۶ شوال ۱۳۲۹] از مجلس گذشته.

مجلس شورای ملی پیشنهاد ذیل را تصویب می نمایند و والا حضرت نایب السلطنه امر به اجرای آن می فرمایند:

ماده (۱) وزارت جنگ دولت علیه ایران مجاز است که بیست نفر صاحب منصب سوئدی مطابق ذمت مواد [= ماده] ذیل برای تنظیمات اداره تعلیمات علمی و مشق نظامی استخدام نماید.

ماده (۲) عده صاحب منصبان سوئدی که به مدت سه ساله کنترات می شوند چهارده نفر صاحب منصب رژیمانی و سه نفر صاحب منصب مدیره خواهند بود.

ماده (۳) سه نفر صاحب منصب جزء دیگر سه ساله کنترات می شوند که به صاحب منصبان مذکور در ماده قبل معاونت بنمایند و تشکیل قشون کادر بدهند و صاحب منصبان جزء را تعلیم و مشق بدهند.

ماده (۴) چهارده نفر صاحب منصب رژیمانی از قرار ذیل در قشون تقسیم خواهند شد:

۳ نفر صاحب منصب	وزارت جنگ
۶ نفر صاحب منصب	پیاده نظام
۲ نفر صاحب منصب	سواره نظام
۱ نفر صاحب منصب	توپخانه
۲ نفر صاحب منصب	مدرسه عالی نظامی

ماده ۵) سه نفر صاحب منصب مدیره از این قرار تقسیم می شوند:

وزارت جنگ	۱ نفر صاحب منصب
پیاده نظام	۱ نفر صاحب منصب
سواره نظام و توپخانه	۱ نفر صاحب منصب

ماده ۶) سه نفر صاحب منصب خارج از صف از این قرار تقسیم می شوند:

سواره نظام	۱ نفر صاحب منصب
توپخانه	۱ نفر صاحب منصب
مدرسه نظامی برای صاحب منصبان جزء	۱ نفر صاحب منصب

ماده ۷) برای استخدام چهارده نفر صاحب منصب رژیمانی و سه نفر صاحب منصب مدیره و سه نفر صاحب منصب جزء مبلغ پنجاه و هشت هزار و سیصد و هفتاد و سه تومان اعتبار به وزارت جنگ داده می شود.

ماده ۸) تقسیم صاحب منصبان کل و جزء مطابق ذیل خواهد بود:
وزارت جنگ:

رئیس قشون که به درجه یاوری یا نایب سرهنگی خواهد بود	۱ نفر
سلطان برای پیاده نظام	۱ نفر
سلطان برای توپخانه	۱ نفر
سلطان برای مدیری اداره قشونی	۱ نفر

۴

پیاده نظام:

سلطان برای نظام	۳ نفر
نایب اول	۳ نفر
سلطان برای مدیری اداره پیاده نظام	۱ نفر

۷

سواره نظام:

سلطان برای سوار	۱ نفر
نایب اول	۱ نفر
صاحب منصب خارج از صف	۱ نفر

۳

توپخانه:

نایب اول برای توپخانه	۱ نفر
صاحب منصب خارج از صف	۱ نفر

۲

برای اداره سواره نظام و توپخانه نایب اول ۱ نفر

مدرسه نظامی برای صاحب منصبان:

سلطان برای پیاده نظام ۱ نفر

مدرسه نظامی برای صاحب منصبان جزء:

نایب برای پیاده نظام ۱ نفر

صاحب منصب خارج از صف ۱ نفر

۲

مجموع ۲۰ نفر

نمره - ۳۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۵ اکتبر)

طهران ۱۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۱ شوال ۱۳۲۹ [۲۲ مهر ۱۲۹۰]

حمله به مادموازل رس

با کمال افتخار اطلاع می‌دهم بنا به روش معمولی خودم در موضوع سرقت‌های عمده به دولت ایران اظهار داشتم اگر دعوی غرامتی که قنصل ما در شیراز خواهد نمود در همانجا انجام نپذیرد مجبور خواهیم شد که از حکومت مرکزی در اینجا مطالبه بنماییم. از قراری که امروز صبح مسموع نموده‌ام تمام اسباب جراحی خانم رس به سرقت رفته لهذا در صدد پیشنهاد یادداشت دیگری به دولت ایران در باب لزوم استرداد عین اشیاء یا غرامت آنها هستم.

هیچ امید فیصله سریع این مسئله را ندارم مگر اینکه همین‌طور تأدیة يك مبلغی را بعنوان حسن مساعدت قبول کنم و در این صورت می‌ترسم امید گرفتن غرامتی که بیش از قیمت اشیاء مسروقه باشد سلب بشود.

نمره - ۳۶

مراسله سر سسیل اسپرینگ رایش به سر ادوارد گری (واصله در ۱۶ اکتبر)

استاکهام [= استکهلم] ۱۲ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۸ شوال ۱۳۲۹ [۱۹ مهر ۱۲۹۰]

آقا

با کمال افتخار خاطر عالی را مستحضر می‌دارم باین رامل در دهم شهر جاری به من اطلاع داد که برای تعیین ۷ نفر صاحب منصب دیگر به استخدام دولت ایران بجهت ترتیب ژاندارمری باضافه آنهایی که تا حال به طهران فرستاده شده درخواست دیگری از دولت سوئد شده است. بعلاوه این صاحب منصبها، درخواست دیگری بتوسط

وزیرمختار ایران مقیم پاریس شده که يك نفر صاحب‌منصب از درجه عالی برای فرماندهی کل به رسم عاریت داده بشود. او اظهار داشت هیچ سابقه‌ای از این قصد ایران نداشته که تقاضای يك نفر صاحب‌منصب سوئدی به رسم عاریه برای ترتیب يك عده قلیلی قشون چنانچه در روزنامه مندرج بود بنمایند.

آنچه بز من معلوم شده تا حال قریب ۵۰ نفر صاحب‌منصب داوطلب خدمت شده‌اند که اغلبی از آنها اشخاص کاملی در فن خود هستند. عقیده باری رامل این است که اگرچه اداره قشونی در استخدام يك عده قلیلی صاحب‌منصب در ایران مخالفتی ندارد چون این باعث کثرت تجربه در عملیات آنها خواهد شد ولی دادن يك عده کثیری صاحب‌منصب محتمل است خالی از اشکال نباشد. بالاخره رأی قطعی خود را نتوانست بیان نماید.

چنانچه عرض شد بعقیده من عده صاحب‌منصبی که داوطلب شده‌اند عجالاً کسانی هستند که محتمل است با وضع حاضره خدمات نمایان به دولت ایران بنمایند. کنت اهرنسوارد از سبک دوستانه‌ای که دولتین انگلیس و روس در این مسئله اتخاذ نموده‌اند اظهار رضایت نمود.

امضاء سسیل اسپرینگ ریس

نمره - ۳۷

مکتوب میرزا مهدی‌خان به سر ادوارد گری (واصله در ۱۶ اکتبر)

وزیرمختار ایران مفتخراً خاطر محترم وزیر امور خارجه را معطوف می‌دارد به مذاکرات خودش که در تاریخ ۴ و ۷ و ۱۲ با سر آرتور نیکلسن در موضوع قصد دولت انگلیس در مزید نمودن عده مستحفظین قنصلگری شیراز و یحتمل جاهای دیگر نمود. در ملاقات ۴ اکتبر وقتی که سر آرتور نیکلسن وزیرمختار ایران را از قصد دولت انگلیس مستحضر نمود، میرزا مهدی‌خان اظهار داشت که بعقیده خودش در این موقع يك همچه عملی نامطبوع و غیرلازم است.

قبل از وقوع حوادث ناگوار جدید (یعنی رجعت شاه مخلوع و وقایع معلومه و مجاهدات سالارالدوله) دولت ایران اقدامات وافی در تأمین فارس و طرق تجارتی نموده بود و چنانچه بر اولیای دولت فخریه انگلیس مشهود است اقدامات دولت ایران هم بی‌نتیجه نمانده نظم و آسایش دایرگردیده بود و دولت انگلیس هم وقوع آنرا تصدیق نمود. بروز حوادث و خیمه‌جدیده توجه دولت را بسوی نواحی شمال و غرب معطوف داشت. در حینی که مشغول رفورم و تنظیم امور بودند و از طرفی در کار استقرار و از طرف دیگر مشغول کنترات کارکنان خارجه بودند که به معاضدت آنها ادارات دولتی را در تحت نظم و ترتیب بیاورند حوادث مذکوره روی نمود و دولت ایران ناچار به صرف تمام توجه و جدیت و پول خود در استخلاص مملکت از مخاطره بسیار عظیمی که متهاجم بود شد. حال که آن را از پیش برداشته‌اند تمام توجه خود را به صوبه فارس و نواحی جنوب و

طرق تجارتي معطوف خواهند نمود. صاحب‌منصبان سوئدی را به ایران آورده‌اند که ترتیب ژاندارمری برای همین مقصود بخصوص بدهند. وزیرمختار ایران نیز به سر آرتور نیکلسن اظهار داشت که نظر بمراتب فوق هر اقدامی از طرف دولت انگلیس باعث اثرات سوء خواهد شد و در اذهان جلوه خواهد نمود که دولت انگلیس از مسلك کریمانه‌ای که همیشه پیروی می‌کرده احتراز نموده و نیز میرزا مهدی‌خان بیان نمود که بعقیده خودش وضع شیراز هر قدر هم غیرمرضی باشد بقسمی نیست که از برای اروپاییان خطرناک باشد و تمنا نمود دولت انگلیس اقدامی ننمایند.

پس از تبلیغ این مذاکره به دولت متبوعه خودش تلگرافی از وزیر امور خارجه ایران به میرزا مهدی‌خان رسید که در ۷ اکتبر به سر آرتور نیکلسن ارائه داد. وزیر امور خارجه مذاکرات میرزا مهدی‌خان را که در ۴ اکتبر نموده بود پسندیده و خواستار شده بود که تجدید مذاکره نموده و اظهار بدارد که هرگاه دولت انگلیس تقویت معنوی به ایران نموده بود دولت ایران می‌توانست توجه کامل خود را به جنوب معطوف بدارد. بنابراین دولت ایران خواهش می‌نماید که حالا هم در عوض اضافه نمودن مستحفظین قنصلگری دولت انگلیس ممکن است همین معاضدت معنوی را که حق او هم هست بنماید.

دولت ایران همه‌روزه بواسطه مداخلات دولت روس در فشار و زحمت است و همه وقت جلب توجه دولت انگلیس به آن مداخلات شده است. دولت ایران مساعدت دولت انگلیس را لازم دارد که جلوگیری از این مداخلاتی که باعث تشجیع خائنین و تضعیف نفوذ و قدرت دولت است بنماید.

در ۱۲ اکتبر وزیرمختار ایران تلگراف دیگری را هم که از دولت متبوعه خودش رسیده بود به سر آرتور نیکلسن ارائه داد.

نظر به مذاکراتی که بتوسط میرزا مهدی‌خان با وزارت خارجه شده بود وزیر امور خارجه ایران از وصول یادداشت سر چارج بارکلی در باب ازدیاد مستحفظین قنصلگری شیراز و یحتمل اصفهان و بوشهر متعجب شده بود. دولت ایران در صدد اقدام در استقرار آسایش مستعجل برآمده بود علاءالدوله به فرمانفرمایی فارس منصوب و با استعداد نظامی کافی در شرف عزیمت بود يك دسته قزاقی که به کاشان گسیل شده بود مأمور عزیمت به شیراز شده بودند. صولت‌الدوله و قوام‌الملک اصلاح نموده و معاهده نموده بودند که متفقاً در استقرار نظم با حکومت مرکزی مساعدت بنمایند باضافه تعهد نموده بودند که از هر جهت مطیع اوامر حکومت مرکزی بشوند و تمام قوای مسلحه خود را از شیراز خارج نموده بودند. صولت‌الدوله بعلاوه تأمین راه شیراز به بوشهر را بعهد گرفته بود. گذشته از اینها صاحب‌منصبان سوئدی که دولت ایران برای تأسیس ژاندارمری و حفظ انتظام طرق تجارتي به استخدام گرفته بود چندی قبل وارد ایران شده و بخوبی در امورات مرجوعه پیشرفت نموده‌اند.

نظر به مراتب فوق دولت ایران هیچ اقدامی را از طرف دولت انگلیس لازم نمی‌داند. یگانه سبب اغتشاش شیراز نفاق بین قوامیها و قشقاییها بوده و این هم

بواسطه اصلاح قوام الملك و صولت الدوله مرتفع شده و متفقاً مشغول عملیاتند. رعایای خارجه در معرض خطر نیستند و تأمین آنها منظور نظر و مورد توجه کامله دولت ایران است چنانچه تا حال هم بوده. شیراز در نهایت آرامی و سکونت است و نظر به اقداماتی که از طرف دولت ایران بعمل آمده و فراغتی که عجزاً در عطف توجه خود به صوبه جنوب دارند به هیچوجه بیم بروز نگرانی در آتیه هم نمی رود. بنابراین وزیرمختار ایران از جانب دولت متبوعه خودش خواهش خود را تکرار می نماید که دولت انگلیس اقدامات منظوره را موقوف بدارند.

لندن سفارت ایران به تاریخ ۱۳ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۰ مهر ۱۲۹۰؛ ۱۹ شوال ۱۳۲۹]

نمره - ۳۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۶ اکتبر) طهران ۱۶ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ شوال ۱۳۲۹ [۲۳ مهر ۱۲۹۰]

راجع به تلگراف ۱۴ اکتبر شما - شرح ذیل را جنرال قنصل انگلیس مقیم بوشهر مخایره نموده:

اعزام سوار: از قراری که مفهوم می شود همه جهت ۳۰۰ سوار رفتنی به شیراز هستند و صد نفر در بوشهر می ماند. اگر این طور است من گمان می کنم باید يك مرتبه حرکت بنمایند.

در حقیقت تردید ناکس در اجرای این نقشه بلحاظ اشکالات آذوقه در منتهاالیه جاده در حوالی شیراز است ولی این ممکن است از بوشهر تهیه بشود. اگر ۴۰۰ نفر باید به آنجا بروند من مانعی در حرکت آنها به دو قسمت نمی بینم مگر اینکه در عرض حالا تا ۲۷ اکتبر حادثه غیرمنتظره ای روی بدهد.

در خاتمه عرض می نمایم که این ۴۰۰ نفر به قصد بالاخره تقسیم شدن مابین بوشهر و شیراز و اصفهان تهیه شده و بنابراین فرض من پیشنهاد می کنم که ۳۰۰ نفر يك مرتبه به شیراز بروند و ۱۰۰ نفر دیگر در بوشهر بمانند.

نمره - ۳۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی وزارت خارجه ۱۶ اکتبر مطابق ۲۲ شوال ۱۳۲۹ [۲۳ مهر ۱۲۹۰]

در باب حمله به مادموازل رس به تلگراف دیروز خودتان مراجعه نمایید. اگر شما می توانید قیمت اشیاء مسروقه را دریافت بدارید قبول کنید ولی این حق را هم برای خودتان محفوظ بدارید که بعدها به دولت ایران اصرار بنمایید مبلغی هم بعنوان رفع خسارت به مادموازل رس بدهند.

نمره - ۴۰

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۱۷ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۳ شوال ۱۳۲۹ [۲۴ مهر ۱۲۹۰]
امروز وزیرمختار ایران به وزارت خارجه آمده و خواهش دولت خودش را در باب
تعویق اضافه نمودن مستحفظین قنصلگری تجدید نمود. سر آرتور نیکلسن مجدداً
شروع به همان رویه صحبت سابقه با او نموده اغلب مخابراتی که به ما رسیده برای
او قرائت نموده و خاطر او را از اوضاع بسیار ناگوار دو هفته قبل شیراز و وضع
ناهنجار حالیه طرق مسبوق نمود.

اگرچه حالیه در شیراز آسایش مستقر است ولی این بهبودی موقتی از قراری که
ما استنباط نموده‌ایم بیشتر بواسطه اشتها قشون وارد نمودن ما است و هیچ اطمینان
نمی‌توان داشت که اگر ما عزم خودمان را به تأخیر بیندازیم همان اوضاع نامناسب
سابق تجدید نخواهد شد. در حقیقت ما نمی‌توانیم تا يك موقع نامعلومی تأمل نماییم
که دولت ایران خودش اقدامات وافیه به عمل بیاورد. حضور قشون مضاعف ما در واقع
يك نوع مساعدتی با مأمورین دولت ایران است و گمان نمی‌کنم چنانچه وزیر ایران
معتقد است این عمل از نفوذ و قدرت علاءالدوله و یا فرمانفرمای دیگری بهیچوجه
بکاهد. سر آرتور نیکلسن اظهار داشت گمان می‌کنم وزیرمختار بایستی به دولت
متبوعه خود اطلاع بدهد که با کمال میلی که ما به بروز مساعدت با ایران داریم
نمی‌توانیم اقداماتی که برای محافظت جان و مال تبعه انگلیس شده بعهده تعویق
بیندازیم. قبل از آنکه رأی قطعی به این اقدامات تعلق بگیرد ما مدت طولانی فرصت
به آن دولت دادیم به امید اینکه پیشرفتی در بهبودی اوضاع حاصل بشود.

ادوارد گری

نمره - ۴۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۸ اکتبر)
طهران ۱۸ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۴ شوال ۱۳۲۹ [۲۵ مهر ۱۲۹۰]
(شرح مکتوب ذیل مورخه ۱۸ اکتبر در طی تلگراف ۱۸ مخاپره شده)
آقا

رجوع به تلگراف ۱۳ شهر جاری خودم با کمال افتخار سواد شرح مجددی را که
وزیر امور خارجه ایران در پرتست به ضد اضافه نمودن مستحفظین قنصلگری شیراز
می‌نگارد لفاً ارسال می‌دارم.

جارج بارکلی

سواد مکتوب و ثوق الدوله به سر جارج بارکلی

طهران ۱۸ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۵ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۴ شوال ۱۳۲۹]

جنابا

رجوع به مراسله ۱۱ اکتبر خودم در جواب جنابعالی در موضوع اضافه شدن مستحفظین قنسولگری شیراز با کمال احترام مجدداً خاطر عالی را مستحضر می‌دارم که به ملاحظه تعیین جناب علاءالدوله به فرمانفرمایی فارس اوضاع آنجا خیلی بهتر شده و عجالتاً شهر در کمال آرامی و سکونت است و هیچ نوع انقلابی در حوالی آن نیست. چنانچه سابقاً هم به جنابعالی اطلاع داده شده عده‌ای قزاق در کاشان مأمور شده‌اند با توپ و سلاح خودشان به شیراز بروند و استعداد دیگر هم که عبارت از سه هزار نفر باشد متدرجاً فرستاده خواهد شد. صاحب‌منصبان سوئدی هم مشغول ترتیب ژاندارمری برای فارس هستند که پس از ترتیبات مقدمات آن، دو نفر از صاحب‌منصبان سوئدی که در اول دسامبر وارد خواهند شد با دسته‌ای از صاحب‌منصبان ایرانی به آنجا فرستاده خواهند شد. برای سرعت انجام این ترتیب دستورالعمل داده خواهد شد که قبل از ورود صاحب‌منصبان سوئدی عده‌ای که برای ژاندارمری لازم است در آنجا تهیه بشود که بمحض ورود صاحب‌منصبان مزبور به شیراز بدون دفع وقت مشغول انجام مأموریت خودشان بشوند و به بعضی دسته‌جات سرباز که از بمبهان وارد شیراز شده‌اند دستورالعمل داده شده که قنسولگریهای خارجه را محافظت بنمایند. اگرچه دولت ایران بکلی از گرفتاریهای در شمال و غرب آسوده نشده ولی بدون تأمل عطف توجه به جنوب نموده که امنیت کامل را در آن حدود مستقر بدارد.

استماع اعزام ۵۰۰ نفر قشون هندی از بمبئی در ۲۴ اکتبر برخلاف انتظارات دولت ایران و مخالفت روابط و داد موجوده بین دولتین است. اعتماد دولت ایران در پیشرفت اقدامات خودش برای نظم جنوب تبدیل به یأس و حرمان خواهد شد. علاءالدوله که بعقیده دولت ایران یگانه شخصی است که می‌تواند نظم و تمشیت را در فارس مستقر بدارد فسخ عزیمت خواهد نمود.

من امیدوار بودم نظر به توضیحاتی که در مراسله ۱۱ شهر حال خودم به آن جناب داده بودم جنابعالی دولت متبوعه خودتان را از اعزام قشون هندی مزبور منصرف خواهید نمود. حالا که خبر قصد اعزام قشون رسیده است واضح است تا چه درجه نقشه دولت ایران اختلال حاصل نموده مثلاً علاءالدوله بمحض استماع این خبر فسخ عزیمت به فارس را نموده اظهار می‌دارد که در حکومت خودش نمی‌تواند متحمل این نوع اقدامات خارجی بشود.

جای شبهه نیست که تعیین علاءالدوله و اعزام استعدادی که ذکر شده و اقداماتی که دولت ایران در نظر دارد و مقدمات آن بعمل آمده برای استقرار نظم در فارس وسیله‌ای است که بهتر از اعزام قشون هندی است که ممکن است منتج نتایجی برخلاف آنچه مقصود بوده بشود و اقدامات دولت ایران را هم بی‌اثر بنماید.

بنابراین امید است که جنابعالی بدون دفع وقت دولت متبوعه خودتان را از اقدامات

دولت ایران مستحضر نموده و آن را از خیال اعزام قشون هندی منصرف خواهید داشت که علاءالدوله هم به اسرع وقت حرکت نموده و اوضاع فارس را منظم نماید منتظر جواب مساعد هستیم.

وثوق الدوله

در امتداد این تلگراف عرض می‌نماید:

از تلگراف ۱۴ اکتبر شما مستفاد می‌شود تصمیم عزم شده است که ۴۰۰ نفر قشون انگلیسی اعزام بشود و بنابراین استنباطی که از تلگراف ۸ اکتبر شما نموده بودم که وضع طرق باید از تحت ملاحظه خارج بشود صحیح نبوده و همچنان معلوم می‌شود که منظور بودن يك قسمتی از قشون برای حفظ طرق هم جزو نقشه ما بوده. باین ملاحظات جسارت می‌نمایم صلاح آن است به دولت ایران اطلاع بدهیم که محتمل است استعداد مزبور قوافل مالالتجاره انگلیس را هم همراهی و محافظت بنمایند و بمحض اینکه نتایج مؤثره از اقدامات دولت ایران در تأمین طرق و استقرار نظم در شیراز حاصل شد قشون اضافی عودت داده خواهد شد.

نمره - ۴۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۸ اکتبر)
 طهران ۱۸ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۴ شوال ۱۳۲۹ [۲۵ مهر ۱۲۹۰]
 شاه مخلوع

دولت ایران به من اطلاع می‌دهند که در توقف محمدعلی میرزا در دارالحکومه استرآباد ظن می‌رود و احتمال دارد در تهیه نقشه ورود به مشهد هم باشد. همکار روس من در بودن معظم [له] در محل مزبور شك دارد. از اطلاعات اخیره واصله به او مستفاد می‌شود که محمدعلی میرزا از نواحی استرآباد به طرف بجنورد عازم است و یحتمل از آنجا عازم مشهد باشد.

نمره - ۴۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۸ اکتبر)
 طهران ۱۸ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۵ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۴ شوال ۱۳۲۹]
 شاه مخلوع

در امتداد تلگراف مورخه امروز خودم جسارت می‌ورزم
 ماژور سایکس از مشهد تلگراف نموده که حکومت بجنورد بهمین زودیها منتظر ورود محمدعلی میرزا به آنجا است.

نمره - ۴۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۸ اکتبر)
 طهران ۱۸ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۵ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۴ شوال ۱۳۲۹]
 وضع شیراز

رجوع به تلگراف ۱۴ اکتبر من
 در ۱۷ اکتبر مستر ناکس مطابق ذیل تلگراف نموده:
 عجالتاً هیچ علائمی از آرامی و سکونت قشقایی نیست. صولت‌السلطنه برادر
 صولت‌الدوله دعوی ایلخانی‌گری دارد و مشهور است که صولت‌الدوله به مجتهد
 اعظم شیراز نوشته است که بواسطه افواهاات واصله از شهر ناچار است که اغتشاش
 کلی در جنوب بنماید. تلگرافی هم از ضیغم‌الدوله رسیده مبنی بر اینکه در عزیمت
 خود تأخیر خواهد نمود تا استعدادی از عربها روانه شوند و در راه با او تلاقی نمایند.
 رؤسای عمده عرب امروز صبح از شیراز خارج شدند یحتمل بهمین قصد استقبال او.

نمره - ۴۵

تلگراف مستر ابیرن [= اوپرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۹ اکتبر)
 من پترزبورغ ۱۹ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۶ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۵ شوال ۱۳۲۹]
 (شرح مکتوب ذیل مورخه ۲۰ اکتبر در ۱۹ [اکتبر] مخابره شده)

آقا

با کمال افتخار خاطر محترم را مستحضر می‌دارم که وزیر امور خارجه موقتی
 اظهار داشته بود در موضوع تلگرافی که مبنی بر بدی اوضاع است و از مسیو
 پکلوسکی [= پاکلوسکی] رسیده می‌خواهد با من مذاکره نماید و دیروز اورا ملاقات نمودم
 از تلگراف مسیو پکلوسکی مشهود بود افق ایران بسیار تاریک است و اوضاع از
 بد به بدتر متمایل است. اغتشاش در تزايد است و او (مسیو نراتوف) گمان نمی‌کند
 که دولت روس بیش از این بتواند در اقدامات مجدانه خودداری بنماید و در واقع
 اقدام به اشغال خاک ایران ننماید.

در جواب سؤالات مختلف من جناب معظم‌له اظهار نمود که اغتشاش مخصوصاً در
 نواحی ارومیه خیلی شدید است. شاهسونها در حرکتند و حملات متواتره به دسته‌های
 حامل مهمات قشون روس نموده‌اند. یکی از عناصر دیگر بی‌نظمی از قرار راپورت
 طرف‌شدن پیرم (که اقلایک استعداد ظاهری پلیس را نگاهداشته بود) با هیئت دولت
 و کناره‌جوئی او از کار است.

در موضوع بحران قریب‌الوقوع کابینه مسیو نراتوف اظهار داشت که اگر اختیار
 در طهران بدست تندروها بیفتد هیچ مرکز قدرتی در ایران باقی نخواهد ماند که ما
 با آن طرف بشویم.

پس از آن شروع بمذاکره در باب شوستر نموده و شکایت سخت از مجاهدات

مشارالیه در استیلاء یافتن به تمام ادارات ایران نموده و گفت که این بکلی با منافع دولت روس متضاد است مخصوصاً اظهار داشت که مستر شوستر مصمم است برای امتیازات راه آهنها و استقراضها از مجلس اختیار تام حاصل بنماید.

من اظهار داشتم جنابعالی مسبوقید که نظریات دولت انگلیس در باب اشغال ایران چه است. هرگاه دولت روس شمال ایران را تصرف بنماید بعقیده من برای سر ادوارد گری اشکال فوق العاده خواهد داشت که در مقابل افکار عامه انگلیس مدافعه از همچو اقدامی بنماید. لهذا من یقین دارم دولت انگلیس حتی المقدور از به کار بردن مساعی جمیله خود برای مرتفع نمودن علی که بعقیده دولت روس مداخلات روس را دعوت می نماید فروگذار نخواهد کرد.

من مسیو نراتوف را متذکر نمودم که در این اواخر آنچه پیشنهاد شده که دولت ایران بوسیله آن بتواند خود اعاده انتظام در مملکت بنماید دولت روس پذیرفته و آن پیشنهادات از طرف ما فقط به امید پیشرفتی در اوضاع جنوب استقبال شده بود. دولت روس به پیشنهاد مزبور ایراد نموده ولی پیشنهادی هم که قایم مقام آن واقع بشود ننمود. من از آن جناب خواهش نمودم بدون پرده پوشی به من بگویند که دولت روس واقعاً چه اقدامی میل دارد بشود. مسیو نراتوف جواب داد اول چیزی که لازم است بشود این است که مستر شوستر باید بداند تمام اعمال او باید با منافع دولت روس (و البته با منافع انگلیس هم) موافقت داشته باشد. اصلاحات دولت ایران باید بتدریج پیش برود بطریقی که منافع و مصالح دولت روس هم مرعی و منظور باشد. باید به نظر داشت که مقصود فقط خیر دولت ایران نیست بلکه مقام و وضعیت خاص دولت روس را نیز باید محسوب داشت. اگر مستر شوستر در باب امتیازات راه آهنها و استقراضها از مجلس اختیار تام حاصل بنماید لازم است تعهد بنماید (بطوری که اطمینان به ایفای آن حاصل بشود) که در آن باب بکلی بر طبق میل و اراده دولتین رفتار خواهد نمود. مستر شوستر هم مشکل شخصی باشد که بسهولت همچو تعهدی را بنماید.

جناب معزی الیه اظهار اسف نمود از اینکه دولت روس به رویه مخالفت انگیزی در ایران عمل می نماید ولی برخلاف اراده خود به اتخاذ این مسلك مجبور شده است. من از آن جناب به وعده تبلیغ این مذاکرات را به شما مفارقت نمودم.

امروز صبح از بیم اینکه مبادا دولت روس شروع به اقدام فوری بنماید مکتوب خصوصی به مسیو نراتوف نوشتم به این مضمون که از تقریرات روز قبل او همچو استفاده نموده ام که دولت روس هنوز مقطوعاً در صدد اقدامی در موضوع عملیات مذکور در ایران برنیامده و ضمناً خواهش نمودم که در صورت اراده به همچو اقدامی البته به اسرع وقت به من اعلام خواهند داد. آن جناب جواب داده بود که دولت روس فعلاً فقط لزوم اعزام يك اردوی نظامی به ایران را در تحت ملاحظه دارد ولیکن برای اهتمام در اجتناب از مداخله عملی زیاد امیدوار بمساعدت دولت انگلیس خواهد بود.

امضاء هوك اپرن [هیو اوپرن]

نمره - ۴۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۰ اکتبر)

طهران ۲۰ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۶ شوال ۱۳۲۹ [۲۷ مهر ۱۲۹۰]

وزیر امور خارجه ایران يك دعوی بی‌اهمیت دولت روس را شخصاً قطع و فصل نموده بود و برای اینکه وزیر مزبور بدون مراجعه به مستر شوستر ختم این عمل را نموده بود مستر شوستر مراسله شکایت‌آمیز با تشددی به وزیر امور خارجه نوشته بود و به این واسطه وزیر مزبور استعفاء داد ولی بملاحظه بحران سختی که ممکن بود از این فعل بمنصه ظهور برسد استعفای خود را مسترد داشت.

نمره - ۴۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۰ اکتبر)

طهران ۲۰ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۷ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۶ شوال ۱۳۲۹]

شاه مخلوع

ماژور سایکس از مشهد تلگرافاً [= تلگرافی] خبر می‌دهد که علی‌الظاهر محمدعلی میرزا خود را به تاشقند [= تاشکند] ماوراء خزر رسانیده ولی صحت این شهرت بر همکار روسی من معلوم نشده.

نمره - ۴۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۱ اکتبر)

طهران ۲۱ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق [۲۷] شوال ۱۳۲۹ [۲۸ مهر ۱۲۹۰]

رجوع به تلگراف دیروز خودم. اگنت استرآباد ما خبر می‌دهد که شاه مخلوع در حوالی کمیش‌تپه [= کومش‌تپه] است.

نمره - ۴۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۲ اکتبر)

طهران ۲۲ اکتبر ۱۹۱۱ [۲۹ مهر ۱۲۹۰؛ ۲۸ شوال ۱۳۲۹]

روابط روس و ایران

مرحمت فرموده به تلگراف ۱۹ اکتبر مستر اپرن [= اوبرن] مراجعه نمایید: نکته عمده که در اوضاع طهران ملحوظ است همدستی و معاضدت است که تندرورها و خزانه‌دار کل نسبت به یکدیگر بروز می‌دهند. نقار کلی بین شوستر و کابینه حادث است. بحرانی که وزراء را تهدید کرده بودند بوسیله پیشنهادی که مجلس را متقاعد بنمایند که اختیارات خزانه‌دار کل را محدود بنماید مرتفع شد و از

قرار معلوم بواسطه مخالفت مجلس که خوف استعفاء نمودن شوستر را دارد این خیال عجالتاً متروک گردیده.

صمصام السلطنه که دیروز او را ملاقات نمودم خیلی اظهار کسراحت نسبت به شوستر می نمود. آن جناب اظهار نمود که کابینه بکلی از کنترل سختی که شوستر نسبت به وجوهات دولت اعمال می نماید سخت در مزاحمت است و مخاطره را که وضع متهورانه او نسبت به دولتین متضمن است در محضر آنها کاملاً مشهود است. ۱. برای مقالات جدید خزانهدار کل در روزنامه و شرح مفصلی که از قرار مسموع بعد از این در باب سعایت و تقبیح پلتیک روس و انگلیس در ایران درج خواهد نمود، من دلیلی برای مسئولیت دولت ایران در این موضوع فرض نمی کنم و علاوه بر طبع این مقالات شوستر اقدام مخصوصی ننموده که دولت روس را در تعقیب مقاصد مذکوره در تلگراف ۱۹ اکتبر مستر اپرن [= او برن] محق بنماید. مع هذا دولت روس باید کلیه روش و مسلك او را روی هم رفته مضر بدانند.

نمره - ۵۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۲ اکتبر)

طهران ۲۲ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۸ شوال ۱۳۲۹ [۲۹ مهر ۱۲۹۰]

وقایع جدید در طرق جنوب

۳۰۰ نفر سرباز از فوج همدان که همراه پست بوده اند در جاده اصفهان به شیراز در یزدخواست با ۲۰۰ نفر کپکلوئی [= کپگیلویه ای] مصادف شده و بعد از مجادله سختی منهزم شده اند.

در ۱۳ اکتبر در جاده شیراز به بوشهر ۴ عدل قماش کمپانی دیگلر سرقت شده. کمپانی دیکسن اظهار می دارند که در همان حمله به خانم رس معادل ۱۴۰۰ لیره مال التجاره آنها بسرقت رفته. معادل ۴۰۰ لیره مال التجاره کمپانی ویر در تاریخ ۳ اکتبر در کمارج واقع در جاده شیراز به بوشهر سرقت شده.

نمره - ۵۱

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۳ اکتبر)

طهران بتاريخ ۲۳ سپتامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۹ رمضان ۱۳۲۹ [۳۱ شهریور ۱۲۹۰]

آقا

راجع به تلگراف ۱۱ سپتامبر خودم با کمال افتخار سواد مختصری از مکتوب ویس قنسول انگلیس مقیم سلطان آباد را در خصوص وضع آن ناحیه بعد از شکست امیر مفخم لفا ارسال می دارم.

جارج بارکلی

(۱) چنین است در اصل.م.

ضمیمه نمره ۵۱

مکتوب استروس ویس قنصل به سر جارج بارکلی
سلطان آباد ۱۶ سپتامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ رمضان ۱۳۲۹ [۲۴ شهریور ۱۲۹۰]
آقا

با کمال افتخار تلگراف دیروز خودم را که از قرار ذیل مخابره شده تجدید می نمایم.
شاه خواهان در ۱۴ سپتامبر سلطان آباد را تصرف نمودند.
به تاریخ ۱۰ سپتامبر امیر مخم و متابعین خودش از اینجا از طریق گلپایگان
و خوانسار به طرف بختیاری حرکت کردند و در همان روز سردار ظفر بختیاری هم
عازم قم شد. هر دو آنها بر روی هم ۱۵۰۰ نفر سوار مکمل و مسلح داشتند.
در اینجا اثر سوئی نموده که آنها بدون خالی کردن یک تیر محل و مامن خودشان را
از دست دادند.

پس از آن اهالی سلطان آباد برای حراست خودشان مکتوبی به سالارالدوله نوشته
و جوابی که به آنها رسیده این بود که اگر عریضه آنها در همان روز نرسیده بود با
سی هزار قشون و ۲۲ عراده توپ به طرف سلطان آباد حرکت می کرد که آنها را بکلی
خراب و ویران کند. دو روز بعد از آن ۴۰۰ نفر فرستاد که شهر را تصرف کنند.
اغلب از آنها تابعین دزد مشهور عباس خان چناری بودند.
سردار ظفر در مدت قلیل توقف خودش در سلطان آباد ۵۰ هزار تومان مالیات دریافت
نمود.

رعایای بیچاره این ناحیه خیلی متضرر شدند. هم همراهان سالارالدوله آنها را
غارت نمودند، هم بختیاریها.

مشهور است که سالارالدوله، حاجی سیفالدوله برادر عینالدوله را به حکومت
سلطان آباد منصوب نموده از قراری که مردم می گویند در همین دو روز وارد می شود.
پارک و قلعه او را امیر مخم خراب و غارت نمود.

امضاء استروس

نمره - ۵۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۳ اکتبر)
طهران ۲ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۸ شوال ۱۳۲۹ [۹ مهر ۱۲۹۰]
آقا

با کمال افتخار سواد مکتوبی را که از طرف قنصل دولت انگلیس از کرمان رسیده
و وضع ناهنجار جاده کرمان به بندر عباس را شرح می دهد لفا ارسال می دارم.
بعد از تاریخ این مکتوب چنانچه در تلگراف دوم سپتامبر خودم اطلاع دادم سرقت
بزرگ دیگر واقع شده که از آن ضرر کلی به کمپانی کاستلی وارد آمده و نیز
سرقتهای دیگری هم واقع شده که به تجار هندی خسارت وارد نموده.

در باب طرق تجارتي دیگر ایران با نهایت اسف خاطر محترم را مستحضر می‌دارم که هیچ نوع پیشرفت قابل‌الذکری (چنانچه در تلگراف ۵ سپتامبر خودم شرح داده‌ام) در وضع امور ظاهر نشده و انقلابات پلتیکی جاریه در شیراز چنانچه در تلگراف تازه خودم اطلاع داده‌ام طبیعتاً مانع پیشرفت هر نوع اقدام از طرف مأمورین محلی و اعاده نظم در طرق تجارتي است که به آن شهر می‌رود.

در شمال هم وضعی که بواسطه پیش آمدن سالارالدوله یاغی و اعزام قشون به مقابله او حاصل شده حتی بیش از پیش هم سلب امنیت از مسافرین و قوافل نموده است. بختیاریها ظاهراً در لزوم استقرار نظم در راه خودشان مدغن [= مدغن؟] هستند و در صدد اقداماتی هستند که ممکن است اگر خوانین توجه جامع خود را معطوف بدارند ثمری ببخشند.

امضاء جارج بارکلی

مجدداً ۳ اکتبر پس از تحریر شرح فوق دولت ایران به من اطلاع دادند که حکومت بمبهران تفویض به خوانین بختیاری شده. چنانچه به خاطر دارید تعیین حکومت مخالف منافع بختیاری بود که باعث حدوث اغتشاش در جاده بختیاری شده بود.

ضمیمه در نمره ۵۲

سواد مکتوب قنصل هیك به سر جارج بارکلی

کرمان ۲۴ اوت ۱۹۱۱ مطابق ۲۹ شعبان ۱۳۲۹ [۱ شهریور ۱۲۹۰] اقا

رجوع به استفساری که در تاریخ ۱۰ ژویه در مجلس ملی انگلیس در موضوع طرق تجارتي مابین کرمان و بندر عباس شده بود من با کمال افتخار خاطر محترم را مستحضر می‌دارم که بعد از سرقت قالیه‌های متعلق به کمپانی نیرکو کاستلی و برادران در ماه اپریل ماضی دیگر راپورتی در باب سرقت قالی به من نرسیده ولی بواسطه ناامنی راه قافله بزرگی که حامل قالی هستند چندین هفته است مابین کرمان و بافت معطل مانده و نتوانسته‌اند پیش بروند.

(۲) ۱ مابین کرمان و بندرعباس ۳ راه است که معمولاً کاروانان از آنها عبور می‌نمایند (۱) از طریق جیرفت و رودبار (۲) از طریق بافت و دولت‌آباد (۳) از طریق سیرجان و در عرض سه ماهه ماضی وضع هر سه جاده در کمال انقلاب بوده. متضررین، تجار هند در کرمان و بندر عباس و هندیان اتباع انگلیس بوده‌اند که کاروان آنها در تاریخ دوم ژویه در تترك (نزدیک سیرجان) گرفتار سارقین شده بود و معادل ۱۸۹ تومان و ۸ هزار و ۱۰ شاهی اموال آنها به سرقت رفت و در تاریخ نامعلومی در ماه ژویه معادل ۱۱۰۰ تومان و ۷ هزار و ۱۵ شاهی مال‌التجاره آنها را باشاگردیها [= بشاگردی‌ها؟] در رودبار به سرقت بردند و در ۲۰ ژویه معادل ۹۷۳

تومان و ۵ هزار و ۱۰ شاهی مالالتجاره آنها در گذار سرخ در جاده جیرفت سرقت شد. قیمت کلیه مالالتجاره مسروقه مبلغ ۲۲۶۴ تومان و ۷ هزار و ۱۱ شاهی است یا تقریباً معادل ۴۵۳ لیره و کرایه حمل آن ۲۶۲ لیره است بنابراین خسارتی که در عرض مدت قلیل مستقیماً به تجار هندی وارد آمده تقریباً معادل ۷۱۵ لیره می شود. به این مبلغ فرعی که فروشنده محسوب می دارد و ضرری که از نرسیدن مالالتجاره به موسم خود به بازار وارد شده باید افزوده بشود. در این مواقع ضرر فقط از برای اجناسی که سرقت شده محسوب نمی شود بلکه برای اجناسی هم که بواسطه عدم تأمین معطل شده باید منظور شود.

(۳) نه اینکه فقط امید در بهبودی وضع طرق نباشد بلکه برخلاف همه نوع احتمال بدتر شدن هم می رود. در رودبار حاکم نیست و باشاگردیها [= بشاگردیها؟] که سکنه آن ناحیه هستند اقلاً اسماً هم در تحت سلطه و اقتداری نیستند. در جاده بافت دو دسته از طایفه افشار در صحرا مقابل یکدیگر صف جدال بسته اند و تمام این راه از کرمان تا دولت آباد ناامن است.

الان به من خبر رسیده که سه هزار نفر از طایفه بهارلو با دو عراده توپ برای غارت سیرجان در حرکتند که تلافی مغلوبیت خودشان را در سنه ماضیه بنمایند و ۳۵۰ نفر سارقین بهارلو و اینارلو [= اینانلو؟] در کار چپاول قراء رفسنجان هستند. از طرف دیگر عموماً راپورت می دهند که نایب الحکومه موقتی با رغبت کامل عده سارقین را برای پر کردن کیسه خودش زیاد قلمداد می نماید که به این وسیله از طهران تحصیل اجازه مصارف قشونی نموده و مبلغ معتنابهی خرج تراشی بنماید. عجالتاً من نمی توانم بگویم که استعداد تقریبی سارقین یا شایعات راجع به عدم تدین نایب الحکومه کدام یک مقرون به صحت است ولی هر کدام صحیح باشد انتظارات آتی کاملاً ماتم انگیز است.

تا این اواخر من در رغبت نایب الحکومه موقتی حالیه به تعمد در مبالغه و بزرگ نمودن مصائب و بلیات مملکت خودش مردد بودم ولی بتازگی من به اکراه مجبور به قبول این عقیده شدم که این مأمور مقام خود را فقط وسیله پر کردن جیب خود می داند.

اگر فی الواقع چنانچه راپورت می دهند عده سارقین اینقدر زیاد باشد خیلی کم امید مؤثر واقع شدن اقدامات در دفع آنها باقی خواهد ماند زیرا که نایب الحکومه موقتی که رئیس قشون ایالتی هم هست سردار نصرت است که اخیراً از جلو سعیدخان و بهرام خان از بلوچستان ایران فرار نموده و لیاقت او در اداره نمودن امور جبران عدم رشادت او در میدان جنگ را هم نمی نماید.

بسیاری از قشون محلی در رشادت و جرئت و سایر صفات نظامی از سارقینی که با آنها باید مقابله نمایند پست ترند. مواجب آنها عقب افتاده و عده آنها از میزان مصوبه دولت خیلی کمتر است.

من به اعتبارات آنها اضافه می نمایم که بعقیده من بهمان اندازه که فرمانده آنها

مایل به جنگ است آنها هم هستند.

(۴) از زمان ورود خودم به کرمان در ۳۱ مه ۱۹۱۰ تا حال من نتوانسته‌ام از حکومت محلی غرامت سرقت‌های عمده را دریافت بنمایم و قصور من بواسطه سستی مطالبه نبوده بلکه حکومت محلی بحدی قدرت نداشته که بتواند سارقین را مجبور به استرداد اموال منسوبه بنماید و مالیات عمومی وصول شده هم مبلغی نبوده که جواب‌گوی این دعاوی باشد. مالیات بلوچستان در عرض ۴ سال ماضی پرداخته نشده مگر يك مبلغ نامعلومی که سردار نصرت در قشون‌کشی اخیر خود به یغما برده باشد.

جمع‌آوری مالیات در نقاط دیگر این ایالت خیلی بی‌ترتیب و ناقص بوده که قسمت عمده آن پولها در جیب حکام پرطمع که از آن حکام در سال گذشته ۵ نفر به کرمان آمده‌اند و جیب رؤسای اداراتی که بتوسط دولت مشروطه تأسیس شده داخل شده و در این صوبه نه کسی چیزی از این ادارات می‌فهمد و نه آنها را می‌پسندد مگر کسانی که امیدوارند از به دست آوردن شغلی در ادارات مزبور خود را مستغنی بنمایند.

من ابدأ امید وصول هیچیک از دعاوی که دائماً به مطالبه آن حکومت محلی را در فشار داشته‌ام ندارم و مبلغ این دعاوی بحدی با مبادی وصولیه به دولت بی‌تناسب است که مأمورین محلی را ناامید و کدر نموده که تأدیه و ترضیه این دعاوی را در سلك امور جاریه پلتیکی یا حکومتی محسوب نمی‌دارند.

امضاء هیگک نایب سرهنگ

نمره - ۵۳

مکتوب سرچارچ بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۳ اکتبر)
طهران ۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۰ شوال ۱۳۲۹ [۱۱ مهر ۱۲۹۰]

آقا

در تعقیب مکتوب ۴ شهر ماضی خودم با کمال افتخار خاطر مبارک را مستحضر می‌دارم که شکست کامل ارشدالدوله و منهزم شدن استعداد سالارالدوله بکلی پشت شورش و انقلاب را در هم شکسته.

شکست هر يك از آنها بطوری قطعی بوده که مخاطراتی که از طرف شرق و غرب پایتخت را تهدید می‌نمود بکلی مرتفع گردید.

در جنگ اولی قشون دولتی مرکب بود از ۱۰۰۰ نفر ارمنی و بختیاری رشید در تحت سرکردگی پیرم و خوانین بختیاری. سردار محتشم و سردار بهادر و امیر مجاهد و ضیغم‌السلطنه به معیت (هرهاز) صاحب‌منصب خارج از صف آلمانی که مدت مدیدی است در استخدام دولت ایران است در ۵ ماه گذشته شورشیان را که عده آنها ۲۰۰۰ نفر بود در امامزاده جعفر که یکی از دهات ورامین است مغلوب و متواری نموده و ارشدالدوله را دستگیر و بعد تیرباران نمودند و نتیجه این جنگ و فتح مختصر

دیگری که قشون دولتی در تحت فرماندهی سردار محیی در سوادکوه نموده بودند این شد که سه روز بعد ترکمنهایی که قسمت عمده قشون ارشدالدوله از آنها مرکب بود مستقیماً به ولایت خودشان فرار نمودند.

هیجانی که برای شاه مخلوع در مازندران شده بود خاتمه پذیرفت. اعلیحضرت مزبور سوادکوه را ترک نموده در (قره تپه) به لتکا نشسته و فقط با ۷ نفر همراهان خود، خود را به گمیش تپه رسانید. خبر اخیری که از او شنیده شده از قرار راپورت تقریباً با ۴۰۰ نفر مخالفین ترکمان در حوالی استراباد بوده.

قشون سالارالدوله بعد از مغلوب نمودن امیر مفخم در ملایر تقریباً ششم ماه گذشته سلطان آباد را تصرف نمود و بختیاریها که در تحت سرکردگی سردار ظفر و سردار جنگ در آن شهر بودند به قم بازگشت نمودند.

سالارالدوله خودش از حوالی سلطان آباد گذشته با استعدادی مرکب از ۴۰۰۰ نفر با طرف نوبران حرکت نمود به قصد رفتن به طهران از راه ساوه یا زرنند. از تلگرافات او به طهران همچو مستفاد می شد که او حالا برای خودش شخصاً کار می کند. عنوانی که در آن تلگرافات به خودش تعلق داده بود لفظ جمعی است که در ایران مختص به سلاطین است. همینکه معلوم شد او از راه زرنند عازم است قشون دولتی مکمل و مسلح مرکب از ۱۲۰۰ نفر ارمنی و بختیاری در تحت فرماندهی پیرم و سردار محتشم و سردار بهادر به مقابله او حرکت کرد. در ۲۷ ماه گذشته بختیاریها هم در تحت حکم سردار ظفر و سردار جنگ هم ملحق به این قشون شده و در حوالی قریه موسوم به باغ شاه که در ۸ میلی ساوه واقع است با قشون مخالف مصادف شدند قشون دولتی جملتان بالغ بر ۲۰۰۰ می شدند. قشون شورشیان مرکب بود از دسته جات طوایف مختلفه (کلهر و لر و غیره) که ۴۰۰۰ نفر می شدند در تحت سرکردگی داودخان رئیس کلهر و سایر رؤسای ایلات. نتیجه جنگ متواری شدن قشون مخالف با ۵۰۰ نفر مقتول بود. تلفات از طرف دولتیان خیلی جزئی بود.

شورشیان مغلوب به طرف غرب فرار نمودند و سالار الدوله ظاهراً شرکت در جنگ نکرده بود و در نوبران منتظر نتیجه بود. از قرار مذکور حالا در حوالی همدان است و قشون دولتی سخت در تعاقب او هستند.

قشون طرفدار شاه مخلوع که تا حال مغلوب نشده مانده است دسته شجاع الدوله در آذربایجان است. این قوه در اغلب مصادمات مختصره در حوالی تبریز ظفر یافته اند و باسمنج را که قریه ای است واقع در ۳۰ دقیقه مسافت به طرف شرقی تبریز تصرف نموده اند و حتی محله قره ملک را که به ۱۰ دقیقه مسافت طرف شرقی آن شهر واقع است اشغال نموده اند بجز راه (جلفا) که هنوز مفتوح است.

تبریز بکلی در محاصره است ولی در عرض دو هفته ماضی مخاصمه واقع نشده

(۱) بموجب اطلاعی که بعد از تاریخ مزبور به دست آمده عمده قشون سالارالدوله در این مخاصمه بالغ بر ۲۰۰۰۰ نفر بوده.

است. ظاهراً شکست سالارالدوله متابعین شجاعالدوله را تخویف نموده چنانچه از تزلزل قشون او مذاکره است و بنا به اظهار قنصل انگلیس در تبریز اعتقادات بر این است که مقاومت او فقط به امید حصول بعضی شرایط برای خویش است.

جارج بارکلی

نمره - ۵۴

مکتوب سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۳ اکتبر)
 طهران ۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۰ شوال ۱۳۲۹ [۱۱ مهر ۱۲۹۰]
 اقا

با کمال افتخار صورت خلاصه وقایع ماهیانه ایران را تا این تاریخ لفا ارسال می‌دارم.

جارج بارکلی

ضمیمه در نمره ۵۴

صورت وقایع ماهیانه از ۴ سپتامبر الی سوم اکتبر [۱۲ شهریور تا ۱۰ مهر ۱۲۹۰؛
 ۱۰ رمضان تا ۹ شوال ۱۳۲۹]

طهران

مجلس - در جلسه ۱۷ و ۲۶ سپتامبر تجدید کنترات ۸ نفر بلژیکی مستخدم گمرک موضوع بحث بود و تصویب شد. مواجبهای آنها از قرار ذیل است:

سال سوم	سال دوم	سال اول	
۱۹۰۰۰ فرانک	۱۸۰۰۰ فرانک	۱۷۰۰۰ فرانک	رئیس گمرک انزلی
۱۹۰۰۰ فرانک	۱۸۰۰۰ فرانک	۱۷۰۰۰ فرانک	رئیس گمرک بوشهر
۱۷۰۰۰ فرانک	۱۶۰۰۰ فرانک	۱۵۰۰۰ فرانک	رئیس گمرک جلفا
۱۰۰۰۰ فرانک	۹۵۰۰ فرانک	۹۰۰۰ فرانک	نایب رئیس ارومیه
۱۶۰۰۰ فرانک	۱۵۰۰۰ فرانک	۱۴۰۰۰ فرانک	رئیس گمرک آستارا
۱۵۰۰۰ فرانک	۱۴۰۰۰ فرانک	۱۳۰۰۰ فرانک	رئیس گمرک بندرعباس
۱۵۰۰۰ فرانک	۱۴۰۰۰ فرانک	۱۳۰۰۰ فرانک	رئیس گمرک مشهدسر
۱۰۰۰۰ فرانک	۹۵۰۰ فرانک	۹۰۰۰ فرانک	مفتش گمرک آذربایجان

در جلسه ۱۹ سپتامبر راپورت کمیسیون معارف راجع به تأسیس ۵ مدرسه ابتدائی که پیشنهاد شده بود قرائت و تصویب شد. یک مدرسه برای طهران و سایر مدارس برای ولایات. برای مدرسه طهران دولت باید سالی ۶۰۰ لیره کمک بنماید و برای هر یک از مدارس ولایات سالی ۴۸۰ لیره. نصف از متعلمین باید ماهیانه بدهند و نصف دیگر مجاناً تعلیم می‌شوند.

در همان جلسه وزیر داخله لایحه‌ای را برای استخدام ۷ نفر صاحب‌منصب سوئدی

دیگر تقدیم نمود:

يك سلطان و ۶ نایب‌سلطان برای ترتیب دوائر مهمات ژاندارمری و پلیس و نایبها برای تشکیل مدرسه و ترتیب ژاندارمری و ۲۸ هزار تومان اعتبار برای انجام این مقصد درخواست شده بود که بدون مباحثه تصویب شد.

تجدید کنترات مستر جارج نیو عضو اداره تلگرافی هند و اروپا بتوسط اداره تلگراف ایران (اقدامی که مستر شوستر جداً در آن تقویت دارد) بتازگی پیشنهاد مجلس شده بود. در ابتدایی که این مطلب پیشنهاد شده بود مجلس از قبول آن امتناع داشت ولی کنترات مستر نیو به مدت سه سال از قرار سالی ۸۰۰ لیره در سوم اکتبر تصویب شد.

در ۲۶ سپتامبر مجلس قانون انتخابات را برای تجدیدنظر به کابینه فرستاد.

سالی ۳۶۰۰ تومان وظیفه مادام‌العیات به پیرم اعطاء شد.

روزنامه‌جات - روزنامه‌ای که فقط در انتشار است روزنامه مجلس است که مندرجات آن هم چندان جالب توجه و دقت نیست.

تبریز

در اوایل سپتامبر شجاع‌الدوله که برای منافع شاه مخلوع کار می‌کند به چند میلی شهر تبریز پیش نشست و اعلان نمود که اگر او را به سمت فرمانفرمایی از طرف محمدعلی شناسند به شهر حمله خواهد نمود. از آن تاریخ به بعد شجاع‌الدوله شهر را محاصره نموده و فقط راه جلفا مفتوح است.

جنگ حقیقی جزئی بین استعداد مدافع شهر و قشون چریک شجاع‌الدوله واقع شده بملاحظه واقعات در نقاط دیگر ایران شجاع‌الدوله ظاهراً مایل به صلح است.

گیلان و مازندران

نواحی گیلان آرام است و مازندران حالیه در تحت سلطه حکومت مرکزی است. بسیاری از سرکردگان مازندرانی که به شاه مخلوع ملحق شده بودند دستگیر و اعزام به طهران شده‌اند.

امیر مکرم به اگنت قنصلگری روس در بارفروش ملتجی شده. هنوز در استراباد نفوذ و سلطه ایرانی حقیقی وجود ندارد و فقط بواسطه اقدامات قنصلگری روس نظم در آنجا مستقر است. تهاجمات و تعدیات عدیده به اتباع روس در آن ولایت وارد شده.

مشهد

ایالت خراسان در تحت کفیل حکومت آرام مانده است.

در ۲۷ سپتامبر تفویض ایالت آنجا به علاءالدوله اشتهار یافت ولی حالا اصرار به رفتن او به فارس در عوض آنجا نموده‌اند.

اصفهان

تمام طرق به اصفهان ناامن است و در اغلب آنها سرقتها واقع شده. چندین پست از طهران به اصفهان و از اصفهان به طهران به سرقت رفته. کاروانسراهای در راه اهواز غارت شده و اموال در طرق دیگر به سرقت رفته.

ناحیه کاشان میدان تاخت و تاز و مجادله بختیاریه و متابعین نایب حسین شده. در ۲۲ سپتامبر نایب حسین به کاشان حمله نمود و بعد از دو روز مخاصمه با مدافعین بختیاری شهر را تصرف نمود.

قزاقهای روسی که به طهران می آمدند نایب حسین آنها را گرفته و اسب و سلاح و سایر ملزومات آنها را مأخوذ داشته بود ولی ظاهراً صلاح خود را در استرداد اموال مزبور و رهائی آنها دیده. يك دسته قزاق ایرانی در تحت سرکردگی ۲ نفر صاحب منصب روسی از طهران به مقابله نایب حسین فرستاده شد.

یزد

اوضاع یزد ماتم انگیز است. از قرار معلوم هیچ مرکز قدرتی در آنجا نیست شهر و نواحی در تحت سلطه الواط است.

از طرف دولت به والی جدید کرمان امر شده که در عبور از یزد آنجا را منظم نماید ولی تا حال نتوانسته داخل شهر بشود.

بعضی از مأمورین دولت به تلگرافخانه ملتجی شده اند، هرج و مرج مطلق آن ناحیه را احاطه نموده.

سیستان

طرق اطراف سیستان به ناامنی باقی است. قاینات هنوز آرام است.

کرمان

امیر اعظم هنوز به مقر حکومت خود نرسیده. سردار نصرت موقتاً مشغول کار است. وضع طرق خصوصاً جاده بندرعباس بسیار مغشوش است. سرقتها متواتره واقع می شود و از این جهت سکتة بزرگی به تجارت انگلیس وارد شده. شرح آن در تحت مشروحه علیحده در ۲ شهر جاری اطلاع داده شد.

کرمانشاه

پس از حرکت سالارالدوله شهر تا حدی آرام بوده چونکه تمام اشخاص شریر به اتفاق قشون او حرکت کردند.

بموجب اطلاعات واصله کریمخان در قصر شیرین در حالت وحشت و اضطراب است چونکه در هر دو سرحد طرف خصومت است.

دو فقره وبا در قصر شیرین در ۱۶ سپتامبر بروز نموده.

همدان

بعد از شکست در ۲۷ سپتامبر سالارالدوله به طرف همدان عقب نشسته و قشون دولتی سخت در تعاقب او هستند. بموجب اخبار واصله او در اوایل اکتبر وارد همدان و مشغول تهیه دفاع شده.

سیمهای تلگراف مقطوع شده و فقط وسیله مخابره با طهران خط تلفن روسها از راه قزوین است. خبر موثق عجالاً به دست نمی آید.

نمره - ۵۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی

وزارت خارجه ۲۳ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۹ شوال [۱۳۲۹؛ ۳۰ مهر ۱۲۹۰]
شما دولت ایران را مطمئن بنمایید که اگر طرح نقشه مؤثری برای استقرار تأمین و حفظ طرق بنمایند قشون دولت انگلیس فقط صرف محافظت قنسولگری و مال و جان اتباع انگلیس در شهر خواهد شد و قراسورانی جاده و مسافرت نخواهند نمود و منتظر اجرای نقشه دولت ایران خواهند شد.

وقتی که نقشه دولت ایران به کار افتاد و اثرات خود را بخشید قشون اضافه شده عودت داده خواهد شد.

قشون تا حال حرکت نموده و تقسیم آنها بین اصفهان و شیراز و بوشهر منوط به تعدیل شما است.

نمره - ۵۶

تلگراف سر ادوارد گری به مستر اوپرون [اوبرن]

وزارت خارجه ۲۳ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۹ شوال [۱۳۲۹؛ ۳۰ مهر ۱۲۹۰]

رجوع به تلگراف ۱۹ اکتبر شما:

من کنت بن کاندرف را ملاقات کرده و مبالغه نمودم که من هیچ جهتی در لزوم اشغال شمال ایران فرض نمی توانم بنمایم. کنت بن کاندرف جواب داد که مسیو نراتوف از امکان احاطه یافتن مستر شوستر به تمام امورات ایران خیلی مشوش است. برای دولت روس امکان ناپذیر است که بگذارد دولتی که هیچ جزو حساب نبوده در ایران استیلاء حاصل نماید. کنت مزبور اطلاعی از بابت منظور بودن حرکت قشون نداشت. در جواب این اظهارات من بیان نمودم که البته دولت روس اگر منافع خود را مقرون به تضییع ببیند باید در حفظ آن اقدام بنماید ولی به نظر من دولت مشارالیهها این مخاطره را بیش از اندازه تقریب نموده.

لطف نموده در موضوع فوق با مسیو نراتوف مذاکره بنمایید.

نمره - ۵۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۴ اکتبر) طهران ۲۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق غرة ذیقعدة [۱۳۲۹؛ ۳۱ مهر ۱۲۹۰] در موضوع تلگراف دیروز شما من به دولت ایران اطلاع داده‌ام و به جنرال‌کنسول بوشهر اختیار دادم بهر زودی که ممکن بشود ۲۰۰ نفر از قشون را به شیراز و ۱۰۰ نفر به اصفهان اعزام دارد.

نمره - ۵۸

تلگراف مستر اپرن [= اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۲۴ اکتبر) سن پترزبورغ ۲۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق سلخ رمضان [۱۳۲۹؛ ۳۰ مهر ۱۲۹۰] (شرح مکتوب ذیل مورخه ۲۵ اکتبر در طی تلگراف ۲۴ مخابره شده).
آقا

من دیروز وزیر امور خارجه موقتی را ملاقات نموده و در موضوع نظریات شما چنانچه در تلگراف مورخه ۲۳ اکتبر خودتان اظهار شده بود در باب اقدامات احتمالی دولت روس در شمال ایران مذاکره نمودم. مسیو نراتوف اظهار داشت بهمان درجه‌ای که شما استقلال ایران را طالبید دولت روس هم طالب است ولی اعزام يك دسته قشون سیار باعث اضمحلال آن نخواهد شد. اعزام قشون سابق روس به قزوین چنین اثری را ننمود و حضور قشون روس در تبریز برعکس نتیجه بخشید و بی‌شبهه شهر را از افتادن به دست حامیان شاه مخلوع نجات داد.

من خاطر آن جناب را متذکر نمودم که از اشغال با من مذاکره نموده بود و ایشان جواب دادند که لفظ اشغال در اینجا خیلی سخت است. لحن صحبت مسیو نراتوف در این موقع با صحبتی که در ۱۹ اکتبر با من نموده بود خیلی متفاوت بود. معلوم بود که نظریات شما را در باب اینکه مستر شوستر قادر بهیچ فعلی که مخالف میل دولت روس باشد نخواهد بود پسندیده است. و اظهار داشت مادامی که رویه از همین قرار باشد دولت روس هیچ اقدامی از قبیل آنچه در نظر بود نخواهد نمود. من در ترغیب آن جناب سعی نمودم صریح‌تر شرح بدهد ترتیباتی را که او برای اشکالات موجوده مرضی تصور می‌کند. چیست که تمام علل اقدامات جدی از طرف دولت روس را مرتفع بنماید ولی ثمری نبخشید.

او تکرار نمود باید به مستر شوستر فهمانید که او بایستی به مشورت دولتین عمل بنماید.

هوك اپرن [= اوبرن]

نمره - ۵۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت خارجه ۲۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق غرة ذيقعدة [۱۳۲۹؛ ۳۱ مهر ۱۲۹۰]
ازدياد مستحفظين قنسولگری

رجوع به تلگراف ۲۴ اکتبر شما:

دو اسکادران قشون در ۲۰ و ۲۱ اکتبر از بمبئی حرکت نموده. در صلاحیت اعزام
سریع این دو دسته قشون به شیراز با کرنل [= کلنل] کاکس مذاکره نمایند. من
با پیشنهاد نایب السلطنه هند در باب عودت لوازم حمل و نقل این دو دسته به بمبئی
برای حمل دو اسکادران دیگر موافقت نموده‌ام. بنابراین ۲ اسکادران دیگر تا ماه نوامبر
وارد نخواهند شد.

نمره - ۶۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۵ اکتبر)
طهران ۲۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲ ذيقعدة [۱۳۲۹؛ ۱ آبان ۱۲۹۰]
ازدياد مستحفظين قنسولگری

من از علاءالدوله تقاضا نموده‌ام که به خوانین مابین بوشهر و شیراز تعلیمات بدهد
که حتی القوه در فراهم نمودن وسایل تسهیل عبور قشون ما سعی بنمایند. آن جناب هم
بی‌مضایقه قبول نمود. علی‌الظاهر او مصمم شده است که به شیراز حرکت نموده و
مأموریت خود را عمده نماید.

نمره - ۶۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۵ اکتبر)
طهران ۲۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲ ذيقعدة [۱۳۲۹؛ ۱ آبان ۱۲۹۰]
مرحمت فرموده به تلگراف ۱۶ شهر حال خودتان مراجعه نمایند.

گمان می‌کنم بتوانم ۲۵۵ لیره برای ختم دعوی مادموازل رس بعنوان حسن مساعدت
دریافت بدارم. چنانچه محفوظ داشتن حق دریافت مبلغ مضاعفی به رسم خسارت
مضروب شدن مشارالیه‌ها منظور بشود مطلب خیلی به تأخیر خواهد افتاد. اگر بتوانم
۲۵۵ لیره را دریافت بدارم اکیداً تصویب می‌نمایم که او هم قبول بکند آیا در صورت
قبول او شما تصویب می‌نمایید؟

نمره - ۶۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۵ اکتبر) طهران ۲۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲ ذیقعدہ [۱۳۲۹؛ ۱ آبان ۱۲۹۰] طرق جنوب - تجار انگلیسی مقیم شیراز میل مفرط در حمل اجناس به اصفهان و بوشهر دارند و برای این مقصود به قنصل موقتی انگلیس متوسل شده‌اند. راهها خیلی ناامن است و اولی آن است که قوافل منتظر ورود قشون انگلیس بشوند، اگر قشون مزبور بایستی با آنها همراه بشوند.

مذاکره‌ای که من دیروز با دولت ایران نمودم از قرار معلوم مانع از این اقدام است ولی مسلماً در عرض مدت متناسبی که به دولت ایران مهلت داده شده که ترتیب مؤثری برای وضع طرق اتخاذ نموده و بموقع اجراء بگذارند. بمجرد اینکه سوارها به شیراز برسند سپاهیهای مستحفظ سابق از آنجا حرکت کردنی خواهند بود چون مدت خدمت آنها در قنصلگری آنجا در آن وقت منقضی خواهد شد و بترتیب معمولی در موقع خود مسافرت به بوشهر خواهند نمود.

آیا گمان می‌کنید اگر موقع مغتنمی برای حمل مال التجاره به دست بیاید (که حقیقتاً مشکل است) و به اتفاق قشون انگلیس به بوشهر فرستاده بشود با مفاد مذاکره من با دولت ایران خیلی متضاد خواهد بود؟

نمره - ۶۳

مکتوب سر ادوارد گری به میرزا مهدی‌خان وزیر امور خارجه سر ادوارد گری وصول یادداشت مورخه ۱۳ اکتبر میرزا مهدی‌خان را در باب اوضاع جنوب ایران و تعلق گرفتن اداره دولت انگلیس به ازدیاد مستحفظین قنصلگری انگلیس در آنجا با کمال احترام اعلان می‌دارد.

سر ادوارد گری با کمال احترام در جواب بیان می‌نماید چنانچه سابقاً به میرزا مهدی‌خان شفاهاً اطلاع داده شده برای اعزام قشون مضاعف امر صادر شده است و موقع نسخ آن حکم گذشته است. استعداد مزبور در نقاط معینه در ایران برای حفظ قنصلگریهای انگلیس و جان و مال اتباع انگلیس نصب خواهند شد.

دولت انگلیس هر نوع اقدام دولت ایران را در اعاده تأمین و افتتاح طرق به روابط تجارت با صلح و سلم استقبال می‌نماید و همینکه این نتیجه مطلوبه حاصل شد استعداد اضافه از ایران عودت داده خواهد شد.

سر ادوارد گری میرزا مهدی‌خان را متذکر می‌نماید که سابقاً در مواقع عدیده از طرف دولت ایران در باب استقرار نظم به دولت انگلیس اطمینانها داده شده و آن اطمینانها تا حال منتج به اثرات مطلوبه نگردیده. بنابراین دولت انگلیس در این موقع در قبول آنها نمی‌تواند خود را راضی بنماید چونکه نظر به عدم قدرت حکومت مرکزی يك بلوای واقعی در نواحی فارس و جاهای دیگر محیط است. این بلوا در

شیراز بدرجه‌ای رسیده که جان و مال اتباع انگلیس را به مخاطرات قریبه تخویف نموده و احتمال وقوع آن مخاطرات هر آن می‌رود.

نامزد شدن علاءالدوله به فرمانفرمایی فارس و اصلاح بین صولت‌الدوله و قوام‌الملک که میرزا مهدی‌خان در یادداشت خود ذکر نموده ندرتاً اثراتی را که میرزا مهدی‌خان پیش‌بینی می‌کند خواهد داشت.

دولت انگلیس اطلاعات جدیدی حاصل نموده که یک خانم دکتر انگلیسی در حوالی آباده سخت زده شده و اموالش به سرقت رفته و در همان واقعه معادل ۱۴۰۰ لیره اجناس کمپانی دیکس [دیکسن] هم سرقت شده و در ۴ میلی شیراز غلام تلگراف را لخت نموده و آلات کار او را به سرقت بردند. غلام دیگری که به اتفاق سوارهای دولتی می‌رفته در ۸ میلی مسافت از شیراز طوایف آن نواحی محاصره‌اش نموده‌اند. پست از بوشهر سرقت شده. جاده از طرف جنوب شیراز بحسدی خطرناک است که در واقع ترددناپذیر است در صورتی که راه شمالی شیراز در عرض یک ماهه ماضی بکلی مسدود بوده. صولت‌الدوله در تقویت حکومت مرکزی برای اعاده نظم چنانچه میرزا مهدی‌خان اظهار می‌دارد که تعهد نموده است ابدأ قدمی برنداشته بلکه بنا به اطلاعاتی که دولت انگلیس کسب نموده علی‌الرؤس در صدد تجدید اغتشاش است. بعلاوه به دولت انگلیس اطلاع رسیده که ۳۰۰ نفر سرباز همدانی بتازگی در حوالی یزدخواست با یک دسته کهکلوئیها [کهگیلوئی‌هایها] طرف شده بعد از مجادله سخت مغلوب شده‌اند و در ۱۳ اکتبر ۴ عدل قماش کمپانی ذیگلر در راه شیراز به بوشهر سرقت شده و در اوایل همان ماه در حوالی کمارج معادل ۴۰۰ لیره اجناس کمپانی ویر را به سرقت برده‌اند.

به این جهات دولت انگلیس نمی‌تواند اوضاع جنوب ایران را عموماً و شیراز را خصوصاً نوع دیگری بجز تهدیدکننده جان و مال اتباع انگلیس فرض نماید و بر دولت انگلیس فرض و واجب است اقدامات وافیه‌ای که امروزه از قوه دولت ایران خارج است در حفظ اتباع خود بنمایند. بمحض اینکه تأمین آسایش در نواحی منقلبه مستقر گردید دولت انگلیس استعداد اضافی خود را که حالا مجبوراً از هندوستان حرکت داده‌اند اعاده خواهند داد.

وزارت خارجه ۲۵ اکتبر ۱۹۱۱ [۱ آبان ۱۲۹۰؛ ۲ ذی‌قعدة ۱۳۲۹]

نمره - ۶۴

تلگراف سر ادوارد گری به مستر اپرن [اوبرن]

وزارت امور خارجه ۲۶ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۳ ذیقعدة [۱۳۲۹؛ ۲ آبان ۱۲۹۰]

رجوع به تلگراف ۷ اکتبر شما:

به دولت روس اطلاع بدهید که ما از قصد خودمان در باب بندرعباس و کرمان و بم عجالاً صرف نظر نمودیم و فقط ۴۰۰ نفر قشون برای تقسیم در بوشهر و شیراز

و اصفهان بنا به تعدیل سر جارج بارکلی با مشورت قنسولهای محلی می‌فرستیم. قسمت اول این قشون در ۲۶ اکتبر وارد بوشهر می‌شود و نصفه دیگر در ماه نوامبر. و نیز اظهار بدارید که ما به دولت ایران اطلاع داده‌ایم که نظر به احتمال مخاطره جان و مال اتباع انگلیس در شیراز و سایر نقاط ما مجبور به اعزام این استعداد اضافی شدیم و ما هر نوع اقدام دولت ایران را در اعاده نظم و افتتاح طرق برای تجارت به صلح و سلم استقبال می‌نماییم و همین‌که این نتایج حاصل شد قشون الحاقی از ایران عودت داده خواهد شد.

نمره - ۶۵

تلگراف سر ادوارد گری به مستر اوپرون [اوبرن]
وزارت امور خارجه ۲۶ اکتبر ۱۹۱۱ [۲ آبان ۱۲۹۰؛ ۳ ذی‌قعدة ۱۳۲۹]
رجوع به تلگراف ۲۴ اکتبر شما:

من موافقت دارم که نباید گذارد در استقلال ایران علائم مخالف روابط حسنه نسبت به دولت انگلیس یا روس ظاهر بشود و این واضح است که نظر به ترتیب جغرافیائی هر دولتی از حفظ منافع دولت روس امتناع بنماید دولت مزبور آن را در طهران به اختیار خود نخواهد گذارد.

این مسئله را البته به اقتضای وقت به شوستر خاطر نشان خواهیم نمود و لازم به اظهار من نیست که اصرار من در قبول ننمودن استعفای ماژور استکس از استخدام دولت انگلیس و داخل خدمت دولت ایران شدنش، در واقع تصریح همین معنی بود. بجز اینکه پولی برای دولت ایران تهیه بشود به قسم دیگری طرق جنوب تأمین حاصل نخواهد نمود و همین قسم ترددناپذیر خواهد ماند و خسارت کلی به تجارت ما وارد خواهد آمد. لهذا لازم است بزودی مساعدت پولی با دولت ایران بشود. بمحض فرصت یافتن باید در موضوع فوق با وزیر امور خارجه موقتی مذاکره بنمایید.

نمره - ۶۶

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت امور خارجه ۲۶ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۳ ذیقعدة [۱۳۲۹؛ ۲ آبان ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۲۵ اکتبر شما:
اگر خانم رس مبلغ غرامت را قبول بنماید من تصویب می‌نمایم.

نمره - ۶۷

مکتوب مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۲۸ اکتبر)
 من پترزبورغ ۲۵ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۲ ذیقعه [۱۳۲۹؛ ۱ آبان ۱۲۹۰]
 آقا

رجوع به تلگراف ۷ شهر جاری خودم با کمال افتخار سواد مکتوب خصوصی که
 مسیو نراتوف در باب ازدیاد استعداد قنسولگری روس در رشت و اصفهان به من نوشته
 لفاً ارسال می‌دارم.

امضاء هوك اپرن [هیو اوبرن]

ضمیمه نمره ۶۷

سواد مکتوب مسیو نراتوف به مستر اپرن

من پترزبورغ ۲۴ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق غره ذیقعه [۱۳۲۹؛ ۳۱ مهر ۱۲۹۰]
 مستر اپرن عزیزم

در یادداشت مورخه ۶ اکتبر خودم به شما اطلاع دادم که ممکن است دولت اعلیحضرت
 امپراطوری نظر به اوضاع ناگوار ایران مجبور به ازدیاد مستحفظین بعضی از
 قنسولگریهای خود در آن مملکت بگردد. پیش‌بینی من تأیید شده و رأی قطعی به
 افزودن ۱۵۰ نفر به مستحفظین قنسولگری اصفهان و ۱۰۰ نفر به قنسولگری رشت
 علاقه گرفته و این عده قشون بهمین زودی گسیل خواهد شد.

مخلص شما را نراتوف

نمره - ۶۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۸ اکتبر)
 طهران ۲۸ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۵ ذیقعه [۱۳۲۹؛ ۴ آبان ۱۲۹۰]

با کمال افتخار خاطر مبارك را مستحضر می‌دارم که خزانه‌دار کل مستر هیكاك و
 مستر شیندلر اتباع انگلیس را به نمایندگی خود در اصفهان و شیراز تعیین نموده
 محتمل است تعیین مستر هیكاك تولید مخالفتی از طرف دولت روس بنماید. چون
 جنرال قنسول انگلیس از اصفهان خبر می‌دهد که همکار روسی خودش علناً اظهار
 تعجب از تعیین تبعه انگلیس در منطقه روس نموده.

از قرار مفهوم مستر هیكاك که زن ارمنی نکاح نموده از سنه ۱۸۹۷ در اصفهان
 دارای مشغله بوده است. من دلیلی در اعتقاد به ضد روس بودن او ندارم. مسیو
 پکلوسکی [پاکلوسکی] کاملاً مستحضر است که این تعیین بکلی بدون اطلاع من بوده
 و من نمی‌توانستم يك شخص معینی را از قبول شغلی که بتوسط خزانه‌دار کل به او
 تفویض شده منع بنمایم.

نمره - ۶۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۸ اکتبر)
 طهران ۲۸ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۵ ذیقعده [۱۳۲۹؛ ۴ مهر ۱۲۹۰]
 ازدیاد قشون - من پیشنهاد می‌نمایم به نایب ویلسن اجازه داده بشود که برای معیت
 با دسته قشونی که عازم جنرال قنصلگری اصفهان هستند در شیراز توقف بنماید.
 قشون در مسافرت به اصفهان بواسطه بصیرت او از ترتیب ایران خیلی منتفع خواهد
 شد. توقف او چندان طولانی نخواهد شد چون یکی از دسته‌جات قشون که حالا وارد
 یوشهر شده‌اند به اصفهان خواهند رفت.

نمره - ۷۰

تلگراف گرهم قنصل جنرال به سر ادوارد گری (واصله در ۲۸ اکتبر)
 اصفهان ۲۸ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۵ ذیقعده [۱۳۲۹؛ ۴ آبان ۱۲۹۰]
 خانم رس در ۲۷ اکتبر به اتفاق مسحفظ حکومت محلی از آباده به شیراز حرکت
 کرد.

نمره - ۷۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲۹ اکتبر)
 طهران ۲۹ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۶ ذیقعده [۱۳۲۹؛ ۵ آبان ۱۲۹۰]
 شاه مخلوع - از اطلاعات واصله به همکار روسی من همچو مستفاد می‌شود که
 محمدعلی میرزا هنوز این اندازه متابعین دارد که باز اسباب زحمت دولت ایران بشود.
 دو سه فقره مجادله بین قشون اعلیحضرت مزبور و قشون دولتی بتازگی در بندرچز
 [= بندرگز] واقع در کنار بحر خزر واقع شده. از قراری که خبر می‌دهند در یکی از
 جنگهای اخیر قشون دولتی که مرکب از ۱۵۰۰ نفر بوده مغلوب شده.

نمره - ۷۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۳۰ اکتبر)
 طهران مورخه ۳۰ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۷ ذیقعده [۱۳۲۹؛ ۶ آبان ۱۲۹۰]
 ازدیاد استعداد قنصلگریهای روس - مرحمت فرموده به تلگراف ۷ شهر جاری از
 سن پترزبورغ مراجعه نمایید.
 وزیرمختار روس به من اطلاع می‌دهد ۱۰۰ نفر قشون روسی در انزلی پیاده شده
 که به مستحفظین قنصلگری روس در رشت ملحق بشوند و گمان می‌کنم انتظار ۲۰۰
 نفر دیگر را هم برای اضافه شدن به مستحفظین قنصلگری اصفهان دارد.

وزیرمختار روس شرح اعلان ۲۴ من به دولت ایران را قرائت نمود و از دولت متبوعه خود در باب اعلان نمودن خودش به دولت ایران کسب تکلیف نموده.

نمره - ۷۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۳۰ اکتبر)
 طهران ۳۰ اکتبر ۱۹۱۱ [۶ آبان ۱۲۹۰؛ ۷ ذی قعدة ۱۳۲۹]

خانم رس تلگراف کرده که مجدداً به تهاجم اشرار دچار شده. مستحفظین او بمحض رؤیت اشرار که ۴۰۰ نفر می شدند فرار نموده لباسی که پوشیده بود با وجه نقدی که داشته سرقت نموده اند و چندین گلوله از نزدیک او عبور نموده. او از آبیاده که ظاهراً مجبور به مراجعت به آنجا شده تلگراف نموده است.

نمره - ۷۴

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
 وزارت امور خارجه ۳۰ اکتبر ۱۹۱۱ [۶ آبان ۱۲۹۰؛ ۷ ذی قعدة ۱۳۲۹]
 رجوع به تلگراف ۲۵ اکتبر شما:

سوار برای همراهی قوافل نباید بگمارید. البته به قنسولهای خودمان دستورالعمل داده اید که قشون وارد شده برای اشتغال در این امر نیست.

نمره - ۷۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۳۱ اکتبر)
 طهران ۳۱ اکتبر ۱۹۱۱ مطابق ۸ ذیقعدة [۷ آبان ۱۲۹۰؛ ۸ ذیقعدة ۱۳۲۹]
 پیاده شدن دسته اول سوار از کشتی بدون عیب و نقص انجام پذیرفت.

نمره - ۷۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲ نوامبر)
 طهران ۲ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۰ ذیقعدة [۹ آبان ۱۲۹۰؛ ۱۰ آبان ۱۳۲۹]
 در ضبط اموال برادرهای شاه مخلوع بواسطه سهیم شدن آنها در شورش جنرال قنسول دولت روس به قوه جبریه مداخله نموده شرح واقعه به تاریخ ۹ و ۱۰ اکتبر مختصراً از طهران به جریده تایمز اطلاع داده شده از این قرار:
 (۱) طهران ۹ اکتبر مطابق ۱۵ شوال [۱۳۲۹؛ ۱۶ مهر ۱۲۹۰]
 بموجب امر کابینه امروز خزانهدار کل يك نفر صاحب منصب و ۵ نفر ژاندارم

خزانه فرستاد که ثبت اموال در طهران شعاع السلطنه را که ضبط دولت شده است بردارند ۲ نفر از اجزای ژنرال قنسولگری به لباس رسمی با ۱۰ نفر قزاق روسی مأمورین را به زدن گلوله تخویف نموده و امر به رجعت نمودند، آنها هم عودت نمودند.

این واقعه تا حال غیرمکشوف مانده چون شعاع السلطنه دعوی در حمایت عثمانی بودن را دارد نه روس. مسئله حالیه رجوع به وزیرمختار روس شده.

(۲) طهران ۱۰ اکتبر [۱۷ مهر ۱۲۹۰؛ ۱۶ شوال ۱۳۲۹]
 واقعه دیگری دیروز در باب ضبط اموال مختلفه شعاع السلطنه رخ نمود: قزاقان روسی با يك نفر صاحب منصب جنرال قنسولگری در سر اموال حاضر بودند. آنها ۵ نفر ژاندارم خزانه و يك نفر صاحب منصب را که برای نوشتن صورت اموال فرستاده شده بودند دستگیر نموده و آنها را سوار قاطر نموده به قنسولگری روس فرستادند. امروز يك عده کثیری ژاندارم خزانه به منزل شعاع السلطنه رفتند و در آنجا فقط يك عده قلیلی قزاق ایرانی دیدند آنها را خارج نموده و آنجا را تصرف نمودند. از قرار مذکور حالا قزاق روسی از تمام مایملک برداشته شده. تمام این پیش آمدها بواسطه سبقت جستن مسیو اپختانوف جنرال قنسول روس بوده.

وزیرمختار روس مسئله را اصلاح نموده و ظاهراً واقعه خاتمه پذیرفته بجز اینکه دولت ایران از این اقدام جنرال قنسول پرتست نموده.

از ملاحظه تلگرافات مزبور درك خواهید نمود که اقدام جنرال قنسول روس ضدیت در ضبط اموال شعاع السلطنه که تبعه روس نیست بوده.

امروز وزیرمختار روس برحسب امر از سن پترزبورغ دعوی برداشته شدن ژاندارم شوستر را (که متصرف اموالند) از اموال شعاع السلطنه نموده. این اموال نزد بانک روس گرو بوده و یکی از آنها در اجاره تبعه روس بوده. وزیرمختار روس تمام ترتیبات را در باب حقوق دولت روس با دولت ایران داده بود ولی دولت روس بنای دعوی خود را بر این قرار می دهد که بدون اعلان قبل از وقت به جنرال قنسولگری روس ژاندارم شوستر برای تصرف اموال مزبور فرستاده شده است.

مسیو پکلوسکی [پساکلوسکی] نیز مأمور است که مطالبه ترضیه رسمی برای واقعه ای که در ۱۰ اکتبر در موضوع اموال مذکوره رخ نموده بنماید به این معنی که از قرار مذکور ژاندارمهایی که متصرف اموال بوده اند در موقع عبور دو نفر اجزای جنرال قنسولگری تفنگهای خود را به طرف آنها قراول رفته اند و بهمچنین به مسکن جنرال قنسولگری که مجاور به مایملک مزبور است. طرف بحث این واقعه صاحب منصب فرمانده ژاندارم است.

وزیر امور خارجه ایران به وزیرمختار روس پیشنهاد نموده که بعد از تحقیق طرفین در اظهارات صاحب منصب قنسولگری اگر روایت او مقرون به صحت شد در جبران آن حاضر خواهند بود ولی دولت روس این پیشنهاد را رد نموده و دعوی ترضیه می نماید.

نمره - ۷۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۲ نوامبر)
 طهران ۲ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۰ ذیقعده [۱۳۲۹؛ ۹ آبان ۱۲۹۰]
 مستر لکفر که تبعه انگلیس و از هواخواهان جدی حزب ملتی ایران است از طرف
 شوستر به ریاست مالیه تبریز منصوب گردیده. در عرض دوساله اخیر لکفر در استخدام
 دولت ایران بوده ولی قبل از آن در استخدام بانک شاهنشاهی بوده است.

نمره - ۷۸

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
 وزارت خارجه ۳ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۱ ذیقعده [۱۳۲۹؛ ۱۰ آبان ۱۲۹۰]
 آقا

امروز عصر وزیرمختار ایران به اینجا آمده و از قنصل روس مقیم استرآباد در
 باب تحریک و تقویت او از شاه مخلوع و بودن عده‌ای از ترکمانهای روس در جزو
 همراهان شاه مخلوع شکایت نمود او نیز شکایت نمود که شاه مخلوع دستورالعمل حمل
 اسلحه و آلات ناریه از فرانسه و آلمان داده است و این محمولات از خاک روسیه
 خواهند گذشت.

در باب شکایت اولی دولت روس انکار نمود که مأمورین آنها بهیچ وجه محرك
 شاه مخلوع نبوده‌اند. در موضوع دوم تعهد نموده‌اند که به ادارات گمرک خودشان
 قدغن نمایند که از عبور اسلحه ممانعت نمایند اگرچه آنها نمی‌توانند ضمانت بنمایند
 که آلات مزبوره از گمرک گریزانده نشود.

سر نیکلسن از وزیرمختار مزبور پرسید که چه از ما می‌خواهد بکنیم ما مداخله در
 این مسئله نمی‌توانیم بکنیم و نمی‌توانیم هم برویم به دولت روس بگوییم که هرچه آنها
 می‌گویند ما اعتماد نمی‌نماییم و راپورتی که به دولت ایران رسیده همه را معتبر
 می‌دانیم. وزیرمختار اظهارداشت که ترکمانهای روسیه با شاه مخلوع هستند.

سر نیکلسن اظهار اسف نمود از اینکه چیزی که اسباب تسلیت مشارالیه باشد
 نمی‌تواند بگوید و دولت انگلیس هم هیچ مدرکی برای مداخله در موضوع مزبور
 ندارد.

ای. گری

نمره - ۷۹

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
 وزارت امور خارجه ۴ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۲ ذیقعده [۱۳۲۹؛ ۱۱ آبان ۱۲۹۰]
 شاه مخلوع - وزیرمختار ایران شاکی است که کشتی جنگی روس در طرف غربی

استرآباد قشون پیاده نموده و با ترکمانهایی که از جانب شاه مخلوع جنگ می نموده اند معیت کرده اند. در صحت این خبر اطمینان حاصل نمایید.

نمره - ۸۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۵ نوامبر)
 طهران ۵ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۳ ذی قعدة ۱۳۲۹ [۱۲ آبان ۱۲۹۰]
 دعوی تقویت روس به شاه مخلوع

خبری در اینجا اشتهار یافت که قشون روس به خشکی پیاده شده و در مجادله ای که در تلگراف ۲۹ اکتبر خودم اطلاع دادم شرکت نموده اند. اظهاری که از طرف وزیرمختار ایران به شما شده (بموجب تلگراف دیروز شما) یحتمل روایتی از این اشتهار است.

تصدیق این خبر به من نرسیده منشاء اخبارات موثقه من در نواحی استرآباد وزیرمختار روس است که اظهار می نماید این روایت بی اصل است.

معدودی سرباز بعد از انقضاء مجادله بجهت اینکه علائم غارت از ترکمنها ظاهر شده بود در بندر جز [= بندرگز] پیاده شده اند. مرکز قشون بحری در «آسورد» مساعدت طبی به مجروحین نموده بعضی از مجروحین قشون دولتی برای معالجه به مریضخانه برده شده و هنوز هم آنجا هستند.

يك عده از قشون دولتی هنوز در نایب قنصلگری روس در بندر جز پناهنده هستند چون بعد از جنگ عده کثیری در آنجا متحصن شدند.

نمره - ۸۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله ۵ نوامبر)
 طهران ۵ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۳ ذی قعدة [۱۳۲۹؛ ۱۲ آبان ۱۲۹۰]
 اموال ضبطی و واقعه روس و ایران

هنوز علائمی از تمکین دولت ایران به تقاضاهای وزیرمختار روس چنانچه در تلگراف دوم نوامبر خودم اطلاع دادم ظاهر نیست.

پیغامی از طرف وزیر امور خارجه امروز صبح به من رسیده و تأکید نموده که وزیرمختار روس را به ملایمت ترغیب بنمایم.

من جواب دادم خوب است دولت ایران با تقاضاهای آنها موافقت بنماید و اظهار داشتم که وزیرمختار روس نمی تواند دستوری [را] که دولت متبوعه او بعد از مذاقه عمیقه به او داده است تغییر بدهد.

نمره - ۸۲

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت امور خارجه ۶ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۴ ذیقعده ۱۳۲۹ [۱۳ آبان ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۲ نوامبر شما - در باب انتخاب مستر لکفر.
مسلماً دولت روس از این انتخاب رنجش حاصل خواهد نمود و محل شبهه نیست که
برای مدافعه از منافع خودش بوسیله اقدامات جدی تعقیب خواهد نمود و حتی ممکن
است به اشغال شمال ایران هم منجر بشود.
شما باید به شوستر نصیحت مؤکد بکنید که حتی المقدور با سفارت روس ملاطفت
بنماید و او را از سوء نتیجه این اقدامات متضاد متواتره که از طرف او بروز می نماید
مسیبوق بنمایید. شما باید بالصراحت به مستر شوستر بفهمانید که دولت روس تسلط
این را دارد و سائیلی به کار ببرد که اثرات وخیمه ای در پیشرفت مقاصد مشارالیه
بنماید که دفع آن برای او غیرممکن باشد. باید او را ملتفت بنمایید که اگر تمام
ادارات در منطقه روس را اتباع انگلیس احاطه بنمایند یقیناً دولت روس اقدامات در
حفظ منافع خود خواهد نمود و دولت انگلیس هم نمی تواند جلوگیری از این نوع
اقدامات دولت مزبور بنماید چونکه مخالف مفاد معاهده ۱۹۰۷ است.
دولت انگلیس ملتزم است هر نوع اختلالی را که بتوسط انگلیسان در نفوذ دولت
روس در شمال ایران واقع بشود مرتفع بدارد و بر خاطر دولت روس تأثیر نموده
که بواسطه رویه ای که مستر شوستر در اداره نمودن امور تعقیب نموده این اختلال
به عرصه ظهور خواهد رسید.

نمره - ۸۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۶ نوامبر)
طهران ۶ نوامبر ۱۹۱۱ - ۱۴ ذیقعده ۱۳۲۹ [۱۳ آبان ۱۲۹۰]
واقعه بین روس و ایران در باب مایملک شعاع السلطنه

جواب دولت ایران در مقابل تقاضای دولت روس به لحن محترمانه و سلایمی است
ولی رسماً تقاضا را رد می نماید. شرح مراسله از این قرار است که این تقاضا با
مقام دولت ایران و روابط و داد مستقره بین ایران و روس مخالف است.
دولت ایران به بی تقصیری خود متمسک است و اظهار می دارد که اگر در این قضیه
محاكمه بشود دولت روس تصدیق خواهد نمود که حق بجانب او نیست. دولت ایران
برای توضیح تمام واقعه حسن طلب می نمایند و برای تحقیق مسئله حاضرند چون
دولت روس بعد از تدقیق عمیقانه تقاضای خود را پیشنهاد نموده گمان نمی رود آن
را مسترد بدارد.

نمره - ۱۸۵

تلگراف مستر اوپرون [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۶ نوامبر)
 سن پترزبورگ ۶ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۴ ذیقعدہ [۱۳۲۹؛ ۱۳ آبان ۱۲۹۰]
 شرح مکتوب ذیل مورخه ۷ نوامبر در ۶ نوامبر مخابره شده.
 آقا

وزیر امور خارجه موقتی روس دیروز به من اظهار داشت که اخبار متواتره از ایران در باب اعمال غیرمرضیه به او رسیده که آتیه بسیار وخیمی را اعزاز [احراز؟] می نماید و اگرالتیامی حاصل ننماید حقیقتاً بر دولت روس فرض است که يك فعالیتی بنماید.

آن جناب مخصوصاً به دو فقره مشاجره ای که بین دولت روس و ایران واقع شده رجوع نمود که یکی بعضی انتخاباتی است که شوستر نموده و دیگری واقعه بین قزاقان ایرانی و ژاندارمه شوستر است که جنرال قنسول روس هم دخیل بوده. وقعه ثانی این مسائل در اخبار تلگرافی طهران مندرج است.

مطابق شرح خیلی مختصری که مسیو نراتوف برای من بیان نمود دولت ایران (که برای اعمال او آن جناب تصور می کند مستر شوستر مسئول است) می خواستند اموال بعضی از متعلقان شاه مخلوع را ضبط نمایند که منافع بانک روس هم در آن اموال مدخلیت داشته، دولت روس مخالفتی در ضبط اموال نداشته ولی در حفظ منافع بانک خودش ناگزیر بوده جنرال قنسول روس قزاق برای حفظ اموال گذارده بود و پاره ای مشاجرات بین قزاقان و ژاندارمه های شوستر واقع شده بود.

در این باب دولت ایران بحدی سبقت بسته بود که تقاضای انفصال جنرال قنسول روس و بعضی از اجزاء جزء قنسولگری را که در این موضوع دخیل بودند نموده بود. وزیرمختار روس بدهتاً یادداشت دولت ایران را عودت داده بود و بعضی مذاکرات ناملایم مابین مسیو پکلوسکی [پاکلوسکی] و وزیر امور خارجه ایران رد و بدل شده بود.

عجالتاً همه چیز بسته به اقدامات من بعد دولت ایران است اگر در سبکی که ایجاد مسئله را نموده بودند مصر بشوند مطلب بسیار وخیم خواهد شد و نمی دانم چه اقدامی دولت روس باید بنماید.

روابط بین دولتین از قراری که من استنباط می نمایم اختلال کلی حاصل نموده. در مسئله تعیینات مسیو نراتوف اظهار داشت مستر شوستر سه نماینده خزانه برای شیراز و اصفهان و تبریز نامزد نموده است که همه بکلی انگلیسی هستند. دولت روس در تعیین دو فقره اولی هیچ مخالفتی ندارد (و در اصفهان این دو انتخاب حسن برخوردار یافته) ولی شخصی که برای تبریز نامزد شده يك مستر لکفر نامی است

(۱) چنین است در اصل و نمره ۸۴ ندارد. - م.

(۲) چنین است در اصل. - م.

که نزد دولت روس از جمله معاندین مشهور روس معروف است و این انتخاب را نمی‌توان تحمل نمود.

من اظهار نمودم خاطر آن جناب مطمئن باشد که انتخاب مذکور بدون استحضار سر جارج بارکلی بوده و مسیو نراتوف بی‌تأمل قبول نمود. از بابت خللی که در روابط روس و ایران واقع شده من اظهار نمودم خیلی مورث اسف است که افعال يك نفر آمریکایی دولت روس را ناچار به پاره‌ای اقدامات در شمال ایران بنماید که در صورت دیگر بهیچوجه درصدد تعقیب آن اقدامات بر نمی‌آید.

مقصود آن جناب این بود که از مستر شوستر در اقدام به اعمال منقوره دولت روس جلوگیری بشود.

بعقیده شخص من این‌طور می‌نمود که نماینده‌های دولتین در طهران (اگر به آنها در این موضوع تعلیمات داده بشود) بوسایل ممکنه توضیح بنمایند که یا مستر شوستر باید از این رویه اعمال دست‌بردارد یا اخراج بشود. مسیو نراتوف مدتی در این موضوع مذاکره نمود ولی گمان نمی‌کرد که در این موقع اقدام نمایندگان دولتین اثری در این مسئله بنماید و اظهار نمود راست است که دولت ایران بالشخصه اینقدرها از مستر شوستر راضی نیست ولی او حامیان قدرتمند در مجلس دارد. بعلاوه کنترات او با دولت ایران است که آن جناب تصور می‌نمود ابطال آن قبل از انقضای مدت آن مشکل است.

هوك اپرن [هیو اوپرن]

www.adabestanekave.com

نمره - ۸۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۷ نوامبر)
طهران ۷ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۵ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۱۴ آبان ۱۲۹۰]

خانم رس

فرمانفرمای فارس به نایب‌الحکومه شیراز دستورالعمل داده است که ۱۰۰ نفر سوار بفرستد خانم رس را از آباده که او حالا در آنجا معطل است تا شیراز مشایعت بنمایند. من مرددم که آیا نایب‌الحکومه قادر به تهیه این اندازه مستحفظ خواهد بود یا خیر.

عقیده قنسول انگلیس مقیم شیراز این است که توقف اجباری خانم رس در آباده محتمل است باعث علت مزاج او بشود. و نیز اطلاع می‌دهد که خانم مزبور نهایت اشتیاق را به رسیدن به شیراز دارد و قنسول معظم‌الیه [= معظم‌له] درخواست می‌نماید به او اجازه داده شود که يك عده متناسبی سوار هندی (البته با موافقت فرمانده آنها) پس از ورود به شیراز فرستاده بشود که مشارالیه را به اتفاق خود به شیراز بیاورند. مستر ناکس تصور نمی‌کند که حکومت محلی بهیچوجه مخالفتی در این باب بنماید. مخالفت عمده این است که اگر ما در مورد خانم رس از مستحفظین

قنصلگری به کار ببریم یحتمل مجبور خواهیم شد که در موارد دیگر هم به کار ببریم ولی اگر يك عده كافی مستحفظ ایرانی به دست نیاید یگانه طریق به سلامت رساندن آن خانم به شیراز همین است.

مستر ناکس اظهار می‌دارد مسئله خانم رس جالب توجه اشرار شده و تردیدی نیست که اقدامات ما در این باب اشتهار محلی خواهد یافت و باعث عطف نظر آنان خواهد شد.

رجوع به تلگراف ۲۶ اکتبر شما خانم رس مبلغ غرامت را به ترتیب مقطوعه سابق‌الذکر قبول نموده و من هم به رسم ختم عمل کلیه غرامت در مقابل سرقت اولیه قبول نمودم مشروط بر اینکه دولت ایران فوراً بپردازد. اکنون درصدد پیشنهاد نمودن دعوی دیگر برای سرقت ثانوی هستم و در مبلغی که باید مطالبه شود مشغول تدقیق هستم.

نمره - ۸۷

تلگراف مستر اوپرون [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۷ نوامبر) سن پترزبورغ ۷ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۵ ذی‌قعدة [۱۳۲۹؛ ۱۴ آبان ۱۲۹۰] امروز مفاد تعلیماتی را که در ۶ نوامبر به سر جارج بارکلی داده‌اید به مسیو نراتوف تبلیغ نمودم. مسیو نراتوف بعد از اظهار تشکر از اقدام شما گفت به مسیو پکلوسکی [پاکلوسکی] دستورالعمل داده است که در پرتست به ضد تعیین مستر لکفر برای مالیه تبریز معیت سر جارج بارکلی را اتخاذ بنماید.

نمره - ۸۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۸ نوامبر) طهران ۸ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۶ ذی‌قعدة [۱۳۲۹؛ ۱۵ آبان ۱۲۹۰] واقعه بین روس و ایران در موضوع اموال شعاع‌السلطنه مرحمت فرموده به تلگراف مورخه ۶ نوامبر از سن پترزبورغ و تلگراف همان تاریخ من مراجعه بنمایید.

وزیرمختار روس در جواب مراسله دولت ایران برای تقاضای انفصال جنرال قنصل روس آنچه مقتضی بود نوشته است. جوابی که دولت ایران در مقابل آن داده بود فقط اظهار اسف بود از اینکه چرا بایستی آن مراسله عودت داده بشود، اگر اظهارات دولت ایران در مقابل عودت یادداشت همین بوده که نوشته بودند، پس می‌توان مسئله را خاتمه پذیرفته فرض کرد.

اشکال عمده مطالبه ترضیه و برداشته شدن ژاندارم از اموال مزبور است.

نمره - ۸۹

مخابره سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۸ نوامبر)
 طهران ۸ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق غره ذیقعه [۱۳۲۹؛ ۳۱ مهر ۱۲۹۰]
 تعیین خزانهدار انگلیسی در تبریز

بر طبق تعلیمات مندرجه در تلگراف ۶ شهر حال شما من امروز عصر با مستر شوستر مذاکره نمودم. او اظهار داشت که نهایت اشتیاق را به ملاطفت با سفارت روس دارد و همیشه منظورش همین بوده ولی نمی‌تواند بر خود هموار کند که بگذارد تمام پیشرفت در اصلاحات ایران لغو بشود و نیز عقیده او این بود که در محضر دولت انگلیس مشهود است که غرض دولت روس همین است. چنانچه در مکتوب علنی خودش که برای طبع نوشته از این بابت و از بابت موانع موجوده در ایران اشاره نموده است.

مشارالیه اظهار داشت که مالیات آذربایجان به وضع ناهنجاری است چنانچه بجای وارد شدن عایدات از آنجا به مرکز، حکومت مرکزی مجبور است وجوهات به آنجا بفرستد. لکن در عایدات آذربایجان بصیرت کامل دارد و انتخاب او برای آذربایجان ۴ ماه قبل شده و مصمم است که حتماً او را به محل مأموریتش بفرستد و در موقع انتخاب لکنر هیچ استحضاری از ضد روس بودن او نداشته و بالاخره او مجبور است آلات کار خود را از بین عده خیلی خیلی که به او تفویض شده انتخاب بنماید. من تأکید بلیغ در احتمال وقوع مخاطره برای دولت ایران از ضدیت او با روس نمودم و سؤال نمودم به نظر او دولت ایران در مقابل پرتست روس چه روشی اتخاذ خواهد نمود. مشارالیه جواب داد به نظر من «دولت ایران مثل مقصری که منتظر بشود تا شخص قوی‌تری او را بدار بیاویزد تأمل خواهند نمود» چنانچه در موضوع دعوی مندرجه در تلگراف ۶ شهر حال من همین تأمل را دارند.

نمره - ۹۰

تلگراف مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۸ نوامبر)
 سن پترزبورغ ۸ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۶ ذیقعه ۱۳۲۹ [۱۵ آبان ۱۲۹۰]
 وزیر امور خارجه موقتی به من اطلاع می‌دهد که يك فوج مکمل (باتالیان) به تبریز اعزام شده. این فوج بجای آنکه حالا در آنجا است و بواسطه عزیمت افرادی که مدت خدمتشان منقضی شده عده آن فوج خیلی قلیل شده برقرار خواهد شد و این تبدیل هیچ تغییری در ترتیب آنجا نمی‌دهد.

نمره - ۹۱

مکتوب سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت امور خارجه ۸ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۶ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۱۵ آبان ۱۲۹۰]
آقا

وزیرمختار ایران امروز از سر نیکلسن سؤال نمود که آیا در باب اشکالاتی که دولت روس در موضوع شعاع السلطنه پیش آورده تقویتی به دولت متبوعه او خواهیم نمود یا خیر؟ سر نیکلسن جواب داد که ما از این مسئله مسبوقیم و برای دولت انگلیس خیلی مشکل است که در باب اختلافی که مابین دولتین روس و ایران حادث است مداخله بنماید. او گفت سر جارج بارکلی کاملاً از این قضیه مسبوق است و با وزیرمختار روس هم کمال خصوصیت را دارد. بنظر او ختم این نوع مسائل در محل خود بهتر است.

ای. گری

نمره - ۹۲

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۰ نوامبر)
طهران ۱۰ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۸ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۱۷ آبان ۱۲۹۰]
شرح ذیل مورخه ۹ نوامبر از شیراز رسیده:

دیشب سرخه‌ئی‌ها به کاروانسرای چنار راهدار که در هشت میلی طرف غربی شیراز واقع است و آذوقه برای قشون در آنجا ذخیره شده و سه نفر سپاهی انگلیس به محافظت آن گماشته شده حمله برده‌اند و تفنگچیهای محلی بعد از زخمی نمودن يك نفر از آنها و مقتول نمودن يك اسب آنها را عقب نشانده‌اند. سپاهیان که در مجادله شرکت ننموده بودند درخواست ازدیاد استعداد نموده‌اند چون منتظر تجدید حمله هستند. من گمان نمی‌کنم ازدیاد استعداد آنها از قشون انگلیس پسندیده باشد و شرح واقعه را به حکومت محلی اطلاع داده و ترتیب يك عده مستحفظ ایرانی دیگر برای آنجا داده شده. من اقدام قنصل مزبور را تصویب نموده‌ام.

نمره - ۹۳

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۰ اکتبر)
طهران دهم نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۸ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۱۷ آبان ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۸ شهر حال من:

دولت روس به مسیو پکلوسکی [= پاکلوسکی] تعلیمات داده است که فردا به دولت ایران اخطار بنماید که اگر در ظرف چهل و هشت ساعت با تقاضاهای روس موافقت نمایند تمام روابط با کابینه مقطوع خواهد بود و نیز به آنها اخطار بنماید که در

صورت تمکین ننمودن دولت ایران و قطع روابط دولت روس هر نوع اقدامی را که برای حفظ منافع خودش لازم بداند خواهد نمود.

نمره - ۹۴

تلگراف مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۰ اکتبر)
سن پترزبورغ ۱۰ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۸ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۱۷ آبان ۱۲۹۰]
شرح مکتوب ذیل مورخه ۱۱ در ۱۰ نوامبر مخایره شده:
آقا

دیروز من به ملاقات وزیر امور خارجه موقتی رفتم که کسب اطلاعی در باب واقعه اخیره بین روس و ایران بنمایم. در ملاقات ۶ شهر حال که در تلگراف همان تاریخ خودم اطلاع داده بودم مسیو نراتوف هیچ ذکری از تقاضای ترضیه نمودن وزیرمختار روس برای توهین اجزای قنسولگری روس ننموده بود و دیروز از مندرجات تلگراف اخیر سر جارج بارکلی در این موضوع هنوز مستحضر نبودم. من فقط در اخبار تلگرافی ملاحظه نموده بودم که اختلاف بین دولتین اهمیت حاصل نموده.

اکنون مسیو نراتوف به من اطلاع می‌دهد که وزیرمختار روس مسیو پکلوسکی [= پاکلوسکی] سه فقره تقاضای ذیل را شفاهاً از دولت ایران نموده:

دولت ایران در اعاده مراسله خودشان که در باب تقاضای انفصال جنرال قنسول روس نوشته بودند رضایت داشته باشند و وزیر امور خارجه ایران باید از توهینی که ژاندارمهای ایرانی به صاحب منصب قنسولگری روس وارد نموده بودند اظهار تأسف بنماید و اخیراً ژاندارمها از منزل شعاع السلطنه (که موضوع بحث بوده) برداشته بشوند و قزاق ایرانی بجای آنها گماشته بشود.

ظاهراً دولت ایران شق اول را که اعاده مراسله خودشان بوده قبول نموده‌اند اگرچه اظهار داشته بودند که از عمل مسیو پکلوسکی [= پاکلوسکی] در اعاده آن متأسفند ولی دو فقره دعوی دیگر را رد نموده اظهار داشته‌بودند که بدایتاً باید طرفین رسیدگی متفقی در این باب بنمایند.

در باب توهین مسیو نراتوف توضیح نمود که دولت روس متشکی است که ژاندارمها تفنگ خودشان را به طرف دو نفر صاحب منصب قنسولگری روس که از جلو منزل شعاع السلطنه عبور می‌کرده‌اند نشانه نموده‌اند. این واقعه را دو نفر از اجزاء و يك نفر صاحب منصب روسی که حاضر بوده روایت کرده‌اند فقط شهود دیگری که بتوان اقامه نمود خود ژاندارمها هستند لهذا بیانات اجزاء قنسولگری در این باب باید پذیرفته شود.

مسیو نراتوف اظهار داشت که مسیو پکلوسکی [= پاکلوسکی] از جوابی که دولت ایران در باب تقاضای او داده بودند دولت اعلیحضرت امپراطوری را مستحضر نموده و بنابراین به او دستورالعمل داده شده که همان تقاضا را مکتوباً به دولت ایران

پیشنهاد بنماید و جواب فوری بخواهد و یحتمل در همین روز که ما گفتگو می‌کنیم این دستور را مسیو پکلوسکی [= پاکلوسکی] به موقع اجراء گذارده باشد و باضافه به او تعلیمات داده شده که اگر در عرض دو روز جواب مطلوب به او نرسد باید به دولت ایران اخطار نماید که روابط خودشان با آنها قطع است و دولت روس اقداماتی را که لازم بداند خواهد نمود. مسیو نراتوف محرمانه به من اطلاع داد که اقداماتی که در صورت لزوم دولت روس مصمم است بنماید اعزام يك عده قشون روسی مقدماتاً به قزوین است که اگر لازم بشود مسیو پکلوسکی [= پاکلوسکی] یکدسته از آن را به طهران احضار بنماید که ژاندارم را جبراً از منزل شعاع السلطنه حرکت داده بجای آنها قزاق ایرانی بگذارند و بعد به قزوین مراجعت نمایند.

من در مقابل بیانات مسیو نراتوف چیزی بجز اینکه من گمان می‌کنم دولت ایران تمکین بنماید اظهار نمی‌نمودم.

امضاء هوك اپرن [هیو اوپرن]

نمره - ۹۵

تلگراف سر ادوارد گری به سر جارج بارکلی
وزارت امور خارجه ۱۰ نوامبر ۱۹۱۱ - ۱۸ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۱۷ آبان ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۸ نوامبر شما:
محتمل است اگر شوستر بجای مخالفت با سفارت روس معاضدت بنماید موافقتی در کار خود نبیند.

در باب مستر لکفر اگر دولت روس از دولت ایران تقاضا بنماید که تعیین او را تجویز نمایند شما به دولت ایران نصیحت کنید که با این درخواست دولت روس موافقت بنمایند. دولت ایران از این عمل انتفاع حاصل خواهند نمود چونکه اگر استنکاف بورزند محتمل است دولت روس اقدامات برای حفظ منافع خودش در ایران بنماید.

نمره - ۹۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۱ نوامبر)
طهران ۱۱ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۱۹ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۱۸ آبان ۱۲۹۰]
ازدیاد استعداد قنسولگریها
جنرال قنسول بوشهر اطلاع می‌دهد قسمت ثانی قشون که از هندوستان تجهیز شده مشغول پیاده شدن از کشتی هستند.

نمره - ۹۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۲ نوامبر)
 طهران ۱۲ تاریخ ۱۲ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۰ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۱۹ آبان ۱۲۹۰]
 استکس استدعا دارد تلگراف ذیل را به وزیر هندوستان برسانید:

«امتناع حکومت هندوستان از قبول استعفای من به من ابلاغ شده. این ابلاغ من را
 دوچار مشکلات نموده به این معنی که من مخیر شده‌ام از این دو شق یکی را انتخاب
 بنمایم که یا اوامر دولت انگلیس را محل اعتناء قرار ندهم یا اعتبارات خودم را در
 باب شرایطی که دولت انگلیس رسماً مقرر داشته زایل بدارم (به تلگراف وزارت‌خارج
 مورخه ۲۱ ژویه مراجعه شود).

من با کمال احترام و نهایت آرزومندی از دولت انگلیس استدعا می‌نمایم که در
 اراده خود تجدیدنظر فرموده و به من اجازه بدهند که مستعفی شوم. من تا حال با کمال
 دیانت رفتار نموده‌ام و محذوراتی که [= محذوراتی که] برای من پیش آمده بهیچوجه
 عمدی نیست.»

در پنجم نوامبر تلگرافی از حکومت هندوستان به من رسید مبنی براینکه نمی‌توانند
 استعفای استکس را بپذیرند چونکه دولت انگلیس نمی‌تواند تصویب بکند که اعلیحضرت
 پادشاه استعفای صاحب‌منصبی را قبول بنماید که فقط برای دخول به استخدام دولت
 خارجی مستعفی می‌شود و استعفای او هم بالطبع برای منافع دولت انگلیس مضر است.
 من این شرح را به استکس ابلاغ نمودم که به‌اسرع وقت باید به سمیلا رفته و در
 آنجا به صاحب‌منصبان مدیره ملحق بشود.

از آن وقت تا بحال هم کراراً به او تأکید نموده‌ام که از طهران حرکت نماید ولی
 کلام من مؤثر واقع نشده.

به ملاحظه اینکه محتمل است برای طرد نمودن ژاندارم شوستر در صورت تمکین
 نمودن دولت ایران به تقاضای روس قوه قهریه به‌کار برده بشود مسئله جالب
 اهمیت کلی خواهد شد چونکه اگر استکس در اطاعت اوامر ما قصور بنماید و داخل
 استخدام دولت ایران بشود ممکن است در هر مخاصمه‌ای که بین قزاق روسی و
 ژاندارم شوستر واقع بشود استکس هم دخیل باشد.

نمره - ۹۸

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۲ نوامبر)
 طهران ۱۲ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۰ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۱۹ آبان ۱۲۹۰]
 وزیر داخله مستعفی شد. باقی‌مانده کابینه مرکب است از رئیس‌الوزراء و وزیر
 امور خارجه.

نمره - ۹۹

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۲ نوامبر)
 طهران ۱۲ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۰ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۱۹ آبان ۱۲۹۰]
 نایب‌السلطنه امروز به مجلس اظهار داشته که او در صدد تقاضای دو ماه مرخصی
 است.

نمره - ۱۰۰

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۲ نوامبر)
 طهران ۱۲ نوامبر ۱۹۱۱ [۱۹ آبان ۱۲۹۰؛ ۲۰ ذی‌قعدة ۱۳۲۹]
 دیروز مجلس به شوستر اجازه داده که ده نفر آمریکایی دیگر برای استخدام مالیه
 کنترات بنماید.

نمره - ۱۰۱

تلگراف مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۳ نوامبر)
 سن‌پترزبورغ ۱۳ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۱ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۲۰ آبان ۱۲۹۰]
 شرح مکتوب ذیل مورخه ۱۴ نوامبر در ۱۳ مخابره شده.
 آقا

با کمال افتخار ترجمه لایحه رسمی را که در موضوع واقعه جدیده بین ایران و
 روس در طهران و اقدامات دولت روس در این باب برای درج در روزنامه ترقیم شده
 لفا ارسال می‌دارم.

هوك اپرن [هیو اوبرن]

ضمیمه نمره ۱۰۱

ترجمه لایحه رسمی به جریده روس

۱۳ نوامبر ۱۹۱۱ [۲۰ آبان ۱۲۹۰؛ ۲۱ ذی‌قعدة ۱۳۲۹]

اداره اخبارات رسمی در باب مخاصمه با دولت ایران شرح ذیل را اعلام می‌دارد:
 این منازعه از اقدامات دولت ایران در ضبط اموال بعضی از متابعین شاه سابق
 محمدعلی‌میرزا بالاخص شماع‌السلطنه برادر او حادث شد. دولت ایران از قصد
 خودش در باب ضبط اموال بعضی از مرتجعین که با شاه مخلوع در مجادله با دولت
 معیت نموده بودند به سفارت روس اطلاع داد و سفارت روس هم بدون اظهار هیچ‌نوع
 مخالفتی با این امر دولت ایران را متذکر نمود که منافع اتباع روس که ممکن است
 در این ضمن‌ها با مالکین اموال ارتباطی داشته باشد باید بوجه صحیحی حفظ بشود.
 چند روز بعد حسب‌الامر مرگان شوستر مستشار خزانه يك دسته از ژاندارمهایی

که خود او بتازگی تأسیس نموده وارد منزل شعاع السلطنه شدند. محل مزبور بخواهش سفیرکبیر عثمانی سپرده به مستحفظین قزاق ایرانی شده بود از آن مستفاد می‌شود که شعاع السلطنه تبعه عثمانی بوده.

چندین نفر صاحب‌منصب و اجزاء هم با ژاندارم برای برداشتن ثبت شاهزاده مزبور وارد شدند.

دولت ایران لازم نشمرده بود که قبل از وقت جنرال قنسول ما مقیم طهران این مقدمه مسبوق نماید در صورتی که وظیفه مستقیم قنسول مزبور حفظ منافع روس است.

اتفاقاً جنرال قنسول از این رفتار ژاندارم مستحضر شد او مسبوق بود که شاه مزبور به بانک استقراضی روس مدیون است و وثیقه‌ای جز اموال شعاع السلطنه مقابل نیست خود را مجبور دید که از اجزای خودش برای حفظ منافع اتباع روس بانک به منزل و املاک شاهزاده بگمارد و به آنها دستور داده بود که اصرار در نمودن ژاندارم از آنجا بنمایند تا زمانی که تأمینات لازمه برای مطالبات اتباع از دولت ایران تحصیل بشود. بمجرد ورود مأمورین قنسولگری که عده قلیلی روسی هم همراه داشتند ژاندارم شوستر حرکت داده شد و قزاق ایرانی بجای منصوب گردید.

شوستر که ملاحظه نمود در روابط خودش با سفارت روس در این مقدمه کرده معاون خودش را نزد جنرال قنسول فرستاده و حکم ضبط اموال را در آن ارائه داد که بنا بعقیده جنرال قنسول معاون مزبور هم خیلی با مناعت رفتار بود.

مع ذلک قبل از ختم مذاکره پختیانوف با نماینده شوستر، خبر به او رسد متجاوز از صد نفر ژاندارم ایرانی مجدداً داخل خانه شاهزاده مزبور شده قزاق ایرانی را خلع اسلحه نموده و بیرون کرده‌اند. بعد از آن همینکه به طرف دهیله صاحب‌منصبان جنرال قنسولگری رجعت به محل خود (که مقابل منزل شعاع‌الز واقع است) می‌نموده‌اند دیده‌اند مقداری ژاندارم در بالاخانه روی سردر شعاع السلطنه هستند و تفنگهای خودشان را به طرف آنها نشانه نموده‌اند که بدهند ولی اتفاقاً يك صاحب‌منصب قزاق ایرانی رسیده و آنها را ممانعت نمود (صاحب‌منصبان صراحتاً ادای کلمه «حاضر باش» و صدای پر شدن تفنگ را بودند). اینکه اظهار شده ژاندارمها نشناخته‌اند به کی قراول می‌روند قبول است چون هر دو صاحب‌منصب لباس رسمی پوشیده بودند و کاملاً معروفیت هم دارند.

مع هذا برخلاف تمام واقعات دولت ایران از سفارت امپراطوری تقاضای پختیانوف جنرال قنسول و دو نفر صاحب‌منصب مذکور را نموده بود و این مکتوباً بوسیله دو طغرا یادداشت متعاقب یکدیگر هم شده بود. پس از تدقیق در این واقعه دولت روس صحت عمل جنرال قنسول و صاحب

قنسولگری را تصدیق نموده از طرف دیگر این رفتار مخاصمانه که مخالف روابط و داد بین دولتین است نه فقط از طرف ژاندارمهای ایرانی در تحت شوستر بوده بلکه از طرف خود دولت ایران هم بوده. در این موضوع همین قدر بس است بیان کنم فرستادن صد نفر ژاندارم به منزل شعاع السلطنه قبل از خاتمه پذیرفتن مذاکره با جنرال قنسول (مثل اینکه مجادله با مأمورین نظامی قنسول ما را پیش‌بینی نموده باشند) و بقوه قهریه طرد نمودن قزاقان ایرانی را که صاحب‌منصبان قنسولخانه به محافظت آنجا گماشته بودند و بالاخص قراول رفتن ژاندارمه‌ها تفنگهای خود را به طرف صاحب‌منصبان ما و ارسال وزیر امور خارجه ایران دو فقره یادداشت فوق‌الذکر را دولت روس این رفتار مأمورین ایرانی و رفتار خود دولت ایران را نسبت به مقام روس کاملاً تحمل‌ناپذیر می‌داند و به وزیرمختار اعلیحضرت امپراطوری تعلیمات داده شد که مسئله را به طریق دوستانه شفاهاً به وزیر امور خارجه ایران پیشنهاد نموده هر دو یادداشت را عودت داده و مراتب ذیل را خواستار شود:

(۱) نصب نمودن قزاق ایرانی بجای ژاندارم در منزل و سایر علاقه شعاع السلطنه تا زمانی که در باب منافع بانک ما و اتباع روس راجع به اموال شاهزاده تأمینات حاصل شود.

(۲) برای سوء رفتاری که از طرف ایرانیان نسبت به صاحب‌منصبان جنرال قنسولگری شده تقدیم ترضیه شود.

علیهذا دولت ایران توضیحات وزیر مختار را رد نموده و نقشه‌ای پیشنهاد نمودند که در باب رفتار صاحب‌منصبان جنرال قنسولگری تحقیقات مشترك الطرفین به عمل بیاید که خود بالطبع قطعاً پذیرفته نشدنی است چونکه دولت اعلیحضرت امپراطوری بالشخصه می‌تواند تشخیص صحت و خلاف احکام یا اقدامات صاحب‌منصبان خود را بدهد. به این لحاظ به وزیرمختار روس تعلیمات داده شد که همان تقاضاها را کتباً به دولت ایران پیشنهاد نموده و اخطار نماید که چنانچه دولت ایران تمکین به آن ننماید سفیر روابط با کابینه طهران را قطع خواهد نمود و دولت روس داخل در اقداماتی که برای حفظ منافع خودش لازم باشد خواهد شد.

بموجب تلگراف واصله از پکلوسکی [پاکلوسکی] گزیل وزیرمختار یادداشتی در این باب در ۱۱ نوامبر به انضمام اخطار مزبور به وزیر امور خارجه ایران پیشنهاد شده.

نمره - ۱۰۲

تلگراف مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۳ نوامبر)
سن پترزبورغ ۱۳ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۱ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۲۰ آبان ۱۲۹۰]
شرح مکتوب ذیل مورخه ۱۴ نوامبر در ۱۳ مخابره شده.

آقا

در ملاقات دیروز من با وزیر امور خارجه موقتی در ضمن صحبت آن جناب اظهار

داشت که پس از مذاقه در سوءرفتار اخیر مستر شوستر با این وضع مشکلی که در ایران جاری است هیچ پیشرفتی نمی‌توان فرض کرد. اعمال اخیراً مستر شوستر که آن جناب اظهار می‌نمود امتناع نمودن او از قبول سفارشات سر جارج بارکلی در باب نسخ انتخاب مستر لکفر به پیشکاری خزانه تبریز است و روشی که او در بسبب مستأجرین روس در ایران تعقیب نموده.

آنچه من از مسیو نراتوف استدرارک نمودم بتازگی خزانه‌دار کل اعلانی خطاب به مستأجرین و رهن‌داران روسی نشر نموده که اعم از اینکه اجاره یا رهن املاک از دولت ایران یا افراد مردم باشد باید بالتمام به او ابراز بشود و الا دولت ایران آنها را از درجه اعتبار ساقط می‌داند. به این ترتیب تجاهل نمودن مستر شوستر جنرال قنصلگری روس را مخالف با تمام تأسیسات مستقره در ایران است.

هوك اپرن [هیو اوپرن]

نمره - ۱۰۳

مکتوب سر ادوارد گری به مستر اپرن [اوپرن]
وزارت امور خارجه ۱۳ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۱ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۲۰ آبان ۱۲۹۰]
آقا

امروز مسیو دواتر در باب التیماتم [اولتیماتوم] روس به ایران به سر نیکلسن اطلاعاً مذاکره نموده. ما قبلاً از این معنی استحضار داشتیم فقط اظهاری که سر نیکلسن داشت این بود که از لزوم همچو اقدامی متأسف است و امیدوار است که قشون روس در قزوین خواهند ماند و بهیچوجه قشون وارد طهران نخواهد شد. مسیو دواتر جواب داد هیچ قشون به طهران نخواهد رفت مگر اینکه وزیرمختار روس حضور آن را برای حفظ سفارت کاملاً لازم بدانند. مدتی که به دولت ایران مهلت داده شده امشب منقضی خواهد شد.

ای. گری

نمره - ۱۰۴

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۴ نوامبر)
طهران ۱۴ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۲۱ آبان ۱۲۹۰]
رجوع به تلگراف ۱۲ نوامبر من در باب کابینه ایران.

رئیس‌الوزراء و وزیر امور خارجه هم استعفاء داده‌اند ولی مداخله در امور دارند. اوضاع بیشتر از همیشه منقلب است مجاهدت در تجدید کابینه ثمری نبخشیده.

نمره - ۱۰۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۴ نوامبر)
 طهران ۱۴ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۲۱ آبان ۱۲۹۰]
 واقعه ایران و روس

به تلگراف ۱۰ شهر حال مراجعه نمایید.

دیشب تا موقع انقضای ۴۸ ساعت مدت التیماتم [اولتیماتوم] جوابی از دولت ایران
 به سفارت روس نرسید ولی وزیرمختار روس در یادداشت خودش به دولت ایران تعیین
 موعد ننموده بود.

من مجدداً تمکین به تقاضای روس را تأکید نموده‌ام ولی هر نوع مخالفتی در قبول
 برداشتن ژاندارم خزانۀ از منزل شعاع السلطنه راجع به نفوذ شوستر است. اما در باب
 تقاضای دیگر آنچه بر من مشهود است مشکل است و زیری پیدا بشود که قبول تقدیم
 معذرت بنماید.

نمره - ۱۰۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۴ نوامبر)
 طهران ۱۴ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۲۱ آبان ۱۲۹۰]
 دستۀ اولی قشون که مرکب از ۲ اسکادران [اسکادران] سوار هندی است بدون
 آسیبی وارد شیراز شدند.

نمره - ۱۰۷

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۴ نوامبر)
 طهران ۱۴ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۲۱ آبان ۱۲۹۰]
 در باب دستۀ سپاهی مقیم شیراز که مرخص شده‌اند
 رجوع به تلگراف مورخه ۲۲ اکتبر من بنمایید.

بلحاظ وضع مفشوش جاده بین کازرون و بوشهر جنرال قنسول انگلیس مقیم
 بوشهر صلاح نمی‌داند که یک عده قلیلی سپاهی به تنهایی از کازرون به بوشهر
 مسافرت بنمایند. مشارالیه پیشنهاد نموده که یک دستۀ قشون فرستاده شود در
 کازرون با سپاهیان تلاقی شوند و آنها را تا بوشهر مشایعت بنمایند. من او را
 مختار نمودم هر عده سواری که می‌داند بفرستد.

نمره - ۱۰۸

تلگراف مستر اپرن [اوپرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۴ نوامبر)

سن پترزبورغ ۱۴ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ ذیقعده ۱۳۲۹ [۲۱ آبان ۱۲۹۰] شرح مکتوب ذیل مورخه ۱۵ نوامبر در ۱۴ مخابره شده.

در ذیل تلگراف دهم شهر جاری خودم با کمال افتخار اطلاع می‌دهم: دیروز عصر وزیر امور خارجه موقتی را ملاقات نموده که سؤال بنمایم جوابی از طرف دولت ایران در باب مراسله مورخه ۱۱ شهر حال مسیو پکلوسکی [پاکلوسکی] داده شده است یا خیر؟ مسیو نراتوف اظهار داشت که هنوز خبری از مسیو پکلوسکی نرسیده و اگر خبر مطلوبی تا فردا صبح نرسد دولت روس شروع به عملیات خواهد نمود.

در جریده امروز تلگرافی دیده بودم که حاوی استعفای نایب‌السلطنه و وزرای ایران به مناسبت مراسله دولت روس بود. من رجوع به این خبر نموده و به مسیو نراتوف اظهار داشتم اگرچه من کاملاً تصدیق دارم که این مسئله حاضره راجع به روس است ولی از طریق غیرمستقیم متوجه به دولت انگلیس هم می‌شود (آن جناب صمیمانه قبول نمود) لهذا من ذیحق خواهم بود به آن جناب پیشنهاد بنمایم که هرگاه بواسطه استعفای هیئت دولت تمکین فوری به تقاضای روس اساساً برای ایران غیرممکن باشد برای دولت روس کریمانه‌تر خواهد بود که عوض شروع به اقدامات وقت معینی را تعیین بنمایند - مثلاً يك هفته - که در عرض آن مدت تقاضای مزبور را دولت ایران قبول بنماید.

مسیو نراتوف جواب داد که او بکلی مطمئن است از این تأخیر نتیجه‌ای حاصل نخواهد شد واضح است که استعفای وزرای ایران فقط يك نوع حيله برای طفره از تمکین به تقاضای روس بوده و هر وزرای دیگری که در انقضای يك هفته به‌مسند اینها برقرار باشند بجهت همین طفره از تمکین به تقاضاها عین این عمل را خواهند نمود.

او نیز اظهار داشت اگر دولت روس شروع به اقدامات منظوره بنماید همان تعهداتی که سابقاً در باب ایران با دولت انگلیس نموده بود حال هم برقرار خواهد داشت و به توسط سفیرکبیر دولت روس مقیم لندن همان قسم اطمینان‌هایی که در وحله [= وهله] گذشته در باب اعزام قشون روس به قزوین داده بودند حال هم به شما خواهند داد.

هوك اپرن [هیو اوپرن]

نمره - ۱۰۹

تلگراف سر ادوارد گری به مستر اپرن [اوپرن]

وزارت امور خارجه ۱۴ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۲ ذیقعده ۱۳۲۹ [۲۱ آبان ۱۲۹۰] شکایت روس به ضد اعمال شوستر چنانچه در تلگراف دیروز خودتان راپرت داده‌اید ظاهراً مبنای بهتر از موضوع اموال شعاع‌السلطنه دارد. استدراك از حقایقی که به دست من آمده من را در آن باب متمایل می‌نماید که تصور بکنم يك سوءتفاهمی شده

است.

شما به وزیر امور خارجه بگوئید من كاملا تصدیق دارم كه دولت روس از نقطه نظری كه در این مسئله اتخاذ نموده نمی تواند صرف نظر بنماید ولی اشكال واقعی علی الظاهر روش شوستر به ضد پلتیک [= پلیتیک] روس در شمال ایران است و من گمان می كنم دولت روس به ضد این روش دعوی آشكار بنماید. آیا دولت روس نمی تواند شكایت خود را به ضد شوستر در تحت يك تقاضای رسمی پیشنهاد بنمایند؟

شما باید وزیر امور خارجه را مستحضر بنمایید كه امیدواری صمیمی من این است كه دولت روس در باب مقاصد خودشان از آنچه كنت بن كندرف به من اطمینان داده است تجاوز نخواهند كرد به این معنی كه اعزام قشون را به قزوین محدود نموده و هیچ قشون به طهران نفرستند مگر اینکه وزیر مختار روس برای محافظت سفارت لازم داشته باشد. جای نهایت تألم خواهد بود اگر اختلال بدرجه ای جلب اهمیت بنماید كه منجر به يك تصرف دولت روس و اضمحلال دولت ایران بشود.

نمره - ۱۱۰

تلگراف سر جارج باركلي به سر ادوارد گری (واصله در ۱۵ نوامبر)
 طهران ۱۵ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۳ ذی قعدة ۱۳۲۹ [۲۲ آبان ۱۲۹۰]
 واقعه روس و ایران

دیشب به سفارت روس دستور العمل رسیده است كه روابط با كابینه را (اگر كابینه برقرار باشد) قطع بنماید و پس از آن يك دسته از قشون روس به قزوین اعزام خواهد شد.

امروز صبح مسیو پكلوسکی [پاكلوسکی] تلگرافی به دولت متبوعه خود نموده مبنی بر اینکه هنوز كابینه ای تشكيل نشده ولی اگر بعد از تشكيل كابینه جدید فوراً به تقاضای روس تمکین ننمایند روابط را قطع خواهد نمود او نیز تلگراف نموده است كه بعقیده او اگر بواسطه اعزام قشون به قزوین اثری در تمکین به تقاضای روس حاصل نشد لازم خواهد بود كه دو هزار نفر به طهران فرستاده شود تا حصول مقصود متحتم بشود و برای اینکه عده دیگری سریع الوصول باشد دو هزار نفر قشون احتیاطی هم در قزوین لازم خواهد بود. ژاندارمه خزانه در موقع لزوم بیش از ۳۵۰ نفر نمی توانند مهیا بشوند ولی من از آن می ترسم كه عده قشونی كه اعزام می شود باینه اینقدر زیاد باشد كه در صورت امتناع دولت ایران از تمکین و وقوع خونریزی امید مجادله نمودن با قشون ما برای دولت ایران باقی نماند و بلکه خیال طرفیت با آنرا هم به خود راه ندهند.

نمره - ۱۱۱

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۵ نوامبر)
 طهران ۱۵ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۳ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۲۲ آبان ۱۲۹۰]
 قنصل انگلیس از شیراز خبر می‌دهد که «کرنل دگلاس» مصمم است با ۲۲۰ نفر
 قشون به آباده برود ۱۲۰ نفر از آنها را از آنجا به اصفهان بفرستد و بقیه بمنزلۀ
 مستحفظ به اتفاق خانم رس به شیراز مراجعت بنمایند.
 من این قصد کرنل دگلاس را تصویب نموده‌ام.

نمره - ۱۱۲

تلگراف مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۵ نوامبر)
 سن پترزبورغ ۱۵ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۳ ذیقعدۀ ۱۳۲۹ [۲۲ آبان ۱۲۹۰]
 شرح مکتوب ذیل مورخه ۱۵ نوامبر تلگرافاً [= تلگرافی] مخابره شده.
 امروز ملاقات دیگری با وزیر امور خارجه موقتی نمودم و به من اطلاع داد مسیو
 پکلوسکی [پاکلوسکی] خبر داده است که رئیس‌الوزرای ایران و وزیر امور خارجه
 مستعفی شده‌اند و عجالتاً هیچ احتمال تمکین به تقاضای روس نمی‌رود.
 مسیو نراتوف اظهار داشت بدین لحاظ عقیده شخص او این است که دولت روس
 باید شروع به عملیات بنماید.
 من مؤکداً از آن جناب درخواست نمودم که يك مدت قلیل دیگری به دولت ایران
 مهلت بدهد.
 من پیشنهاد نمودم دولت روس ممکن است اظهار بنماید که نظر به استعفای وزیرای
 ایران اقدامات سریع در عملیات منظوره نخواهد نمود ولی مثلاً سه روز مهلت خواهد
 داد که در عرض آن دولت ایران بتواند استرضای لازمه را به عمل بیاورد. من اصرار
 نمودم که اگر دولت روس به این طریق عمل بنماید وسیله بهتری برای اقدامات
 مجدانه من بعد خود در صورت اجبار خواهد داشت والا دولت روس متهم خواهد شد
 که این فقدان موقتی هیئت دولت ایران را برای مداخله قهری در ایران مغتنم شمرده.
 در این موضوع مسیو نراتوف پیشنهاد من در باب تأخیر را بکلی رد نمود بدون
 دادن جواب مقطوعی اظهار نمود امیدوار است که بتواند همین روش را تعقیب بنماید
 ولی گفت که الحال ۵ روز از زمان پیشنهاد یادداشت دولت روس گذشته است و اگر
 دولت روس راضی به تأخیر بشود لازم است که به تقاضاهای خود هم بیفزاید.
 بنظر آن جناب همچو می‌آمد که تقاضای دیگری پیشنهاد بنماید مبنی بر اینکه
 صاحب‌منصبان مسئول این عمل ژاندارمه به انضمام مستر شوستر که آنها در تحت
 فرمان او هستند منفصل بشوند.
 آن جناب گفت این خیالی است که باید در آن تدقیق بنماید.

هوك اپرن [هیو اوبرن]

نمره - ۱۱۳

در ارف مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۵ نوامبر) پترزبورغ ۱۵ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۳ ذیقعده ۱۳۲۹ [۲۲ آبان ۱۲۹۰] آنچه در تلگراف ۱۴ نوامبر خودتان دستورالعمل داده بودید با مسیو نراتوف نمودم.

جناب توضیح نمود که دولت روس تخلیه خانه مابهالنزاع را از ژاندارمه بکلی می‌شمارد. در موقع تصرف اموال ژاندارمه‌ها قزاقها را خلع اسلحه نموده بودند از آن صاحب‌منصبان قنسولگری روس را تهدید نموده بودند. بنابراین طرد آنها با از فرایض قطعی دولت روس است و برای این مسئله مخصوص در صورت يك دسته قشون از قزوین به طهران اعزام خواهد شد. در باب پیشنهاد شما که روس شکایت رسمی به ضد شوستر بنماید مسیو نراتوف اظهار داشت که نظر نکته رسمی برای دولت روس مشکل است که به ضد تعیینات از قبیل تعیین الکفر به تبریز شکایت بنماید چونکه يك همچو تقاضایی دال بر مداخله روس در ت داخلی ایران خواهد بود.

در صورت آن جناب عجالاً در فکر این است که آیا برای انفصال شوستر بمناسبت قرار دادن خزانه‌دار کل را برای اعمال ژاندارمه خودش می‌تواند تقاضایی یا خیر (به تلگراف قبل از این من مورخه امروز مراجعه نمایید).
 واضح است که در موضوع اموال ضبطی شعاع السلطنه و هن کلی به مقامات دولت وارد آمده است تا يك درجه از بابت مجادله بین ژاندارم و قزاق از طرفی و از دیگر کشمکش بین شوستر و جنرال قنسولگری روس.

نمره - ۱۱۴

اسله مستر اپرن [اوبرن] به سر ادوارد گری (واصله در ۱۶ نوامبر) پترزبورغ ۱۲ نوامبر [۱۹۱۱] مطابق ۲۰ ذیقعده ۱۳۲۹ [۱۹ آبان ۱۲۹۰] کمال افتخار سواد شرحی را که وزیر امور خارجه موقتی به من نوشته و مبنی به نمودن مستحفظین قنسولگری روس در استرآباد و پیشنهاد مراسله ایست که اختار روس در موضوع واقعه جدید در طهران به دولت ایران نموده است لفا می‌دارم.

هوك اپرن [هیو اوبرن]

ضمیمه نمره ۱۱۴

سواد مکتوب مسیو نراتوف به مستر اپرن [اوبرن]

سن پترزبورغ ۱۲ نوامبر ۱۹۱۱ مطابق ۲۰ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۱۹ آبان ۱۲۹۰]

دوست مکرم مستر اپرن [اوبرن]

گمان می‌کنم باید به شما اطلاع بدهم که نظر به دست تطاول و یغمایی که ترکمنها بعد از غلبه محمدعلی‌شاه بر يك‌دسته از اردوی دولت ایران در حوالی استرآباد گشوده بودند و در واقع جان و مال اتباع روس در آن نواحی و خود شهر بواسطه تخویف آن وحشیان ایلیاتی در خطر است ما ۲۰۰ نفر قزاق به عده مستحفظین قنسولگری استرآباد خودمان به انضمام دو توپ مسلسل افزودیم.

الان تلگرافی از پکلوسکی [پاکلوسکی] رسیده که مراسله رسمی در باب اختتام واقعه مابه‌النزاع دیروز ۱۱ نوامبر [۱۹۱۱] به دولت ایران پیشنهاد شده.

مخلص شما نراتوف

نمره - ۱۱۵

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۶ نوامبر)

طهران ۱۶ نوامبر [۱۹۱۱] مطابق ۲۴ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۲۳ آبان ۱۲۹۰]

از قرار مسموع رئیس‌الوزراء قبل از استعفای خودش به شوستر دستورالعمل داده که ژاندارم را از اموال مابه‌النزاع بردارد و شوستر جواب داده است چون حکم تصرف اموال که بر طبق آن عمل شده به امضای تمام وزراء بوده تا حکم دست‌برداشتن هم بهمان طریق به امضای تمام وزراء به او نرسد او از اجرای این حکم امتناع خواهد داشت.

نمره - ۱۱۶

تلگراف سر جارج بارکلی به سر ادوارد گری (واصله در ۱۶ نوامبر)

طهران ۱۶ نوامبر [۱۹۱۱] مطابق ۲۴ ذی‌قعدة ۱۳۲۹ [۲۳ آبان ۱۲۹۰]

روابط روس و ایران

به تلگراف امروز صبح من مراجعه شود.

از قرار مسموع رئیس‌الوزراء حکم خودش را به شوستر در باب برداشتن ژاندارم خزانه تکرار نموده. این حکم به ساختگی صادر شده که معلوم بدارد هنوز رئیس‌الوزراء به مسند خود برقرار است و به این مناسبت با فقدان کابینه حکم شخصی او به‌تنهایی مکفی باشد.